

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

(א) [לעיל בענין: (ב) זמנים
למנו: (ג) [שם] (ד) לקמן
ל. זמנים: כס: נצח מועד
לא, (ה) ע"ז סט, (ו) ע"ז
סז, (ז) כט, (ח) קט, ד"ה
ות, (ט) שם דף ע"ג
(י) ד"ה וכל מין, ועיין
שם בהגהות הב"ח,
(כ) [ועוד זכר על ע"ש],
(ל) [פרשת לו סימן פ],
(מ) ע"ז דף ע"ב רע"א,
(נ) תרומות פ"ה מ"ט
(ע"ש) ריש פ"ה וז"ל
ותוסי' ביצה ד: ד"ה ותקן.

גליון הש"ס

גמ' אין לשון את
היפסד בחלב, ע"י שנת
עם ע"ז חז"ל חתם
אוספוני: רש"י ד"ה בני
ח"א כו' שאפ"ה, ע"י
כ"י י"ד סי' ק"ב: תוס'
ד"ה אמר רבא אב"ל
סתם ייגם דשרי
בהנאה, ממה לי ה"א
סתם ייגם אסור בהנאה
כדמוכח במה דוכמי מנס'
ע"ג וס' ומחילין כהני מו'
סתם ייגם אסור ייגם כגון
כס', וכפ"ל לע"ד ד"ס
הוא בתוס': תוס' ד"ה
ד"א אתי כו' אינו
יב"ל דקתני כה"ע ע"י
מ"ק דף ז' ע"א גרסי'
ד"ה ומתנהו כי טעמי:

הגהות וצינונים

(א) חלב (חכמת מורה
ועי' מהרש"ל: [ב] ברוך
מהפסים נוסף במינו
(מהרש"ל): [ג] דפרי'
שחייה: [ד] י"ג כ"ב
(גליון) עיקר גירסת
כרבי שהרי ר"ת דוחה
ג' ראיות של רש"י והא'
היו מכח רבי (ב"ש):
[ה] נדב"ל פ"ה (ב"ש):
[ו] בהא גינהו (דפרי'':
[ז] צ"ל בדפוס (רש"י
וכ"ה בדפוס'':

ליקוטי רש"י

רבי שמעון קנסא
קנים, דאמר מדאורייתא
לא מתקרא חמץ אחר זמן
וכו' ומתקרא דשרתל אסור
מקנסא דקנסוהו רבנן
משום דעברו כגון יראה
ולעיל כט ד"ה לשולחן,
דפסח ביה שחייה, מין
טיגון הוא שטוין מלחם
וטעין המור כגולה
ואופין את הלחם אחר
שטויהו וזמנס' שנת (דף
ק"ב) נמי אמרי' מלחם
כאוי טטוי, ע"ש.
ואפילו הטקויהו ואפ"ו
דקסר אין יואל מיד'
דופנו [בבב"ב: דה:], אין
לשון את העיפה
בבב"ב, כל ימות השנה
שלא יאכל בשר עמה
[לקמן לה: וז"ל ע"ש כ"ב
הפ"ה כו"ה אסוריה,
ואפילו לאכלה נמלח [ב"ב
צ"א]. מפני הרגל'
עבירה, אלא יאכל הפת
עם (ובבב"ב: דה:).

כל שעה פרק שני פסחים

ל

אמר רבא דהכתא כו' ש"מ דפסק רבא הלכתא דכל איסורין
שצמורה צמיין צמשהו ולא שני לן זין חמץ לשאר איסורי אלא זהא
מילתא דגור שלא צמיין אטו מין שמעיין מינה חלצ"ב שפול לקדירה^א
אוסר צמשהו וכן הלכה. והא דק"ל^ב כל איסורין שצמורה צמיין צמשהו

אמר רבא דהכתא חמץ בזמנו בין במינו ובין שלא במינו אסור
בכ"ל שהוא כרב. פסק רש"י צמולין^א דמין צמינו צמשהו כרבי
יהודה דאמר צ"ל כל הבשר (חולין קט). מין צמינו לא צמיל ואף רבי
קאמר התם נראין דברי רבי יהודה מכלל דהלכתא הכי ועוד הביא

צמיין הוא: שלא בזמנו בין במינו
בין שלא במינו מותר. אפילו צמון
טעם: אב"ל ע"י תערובת פ"א. ואפ"י
שהיה^א צמייה ועבר עליה לא קניס
למיסר תערובת דליה: ואודא רבא.
דאמר הלכה כר' שמעון לטעמיה
דאמר נמי בעלמא חמץ של נכרי
שעבר עליו הפסק מותר אף צמילה
הואיל וליכא למיקנס ציה מידי ואי
רבי יהודה חמץ סתמא קאמר
ואפילו דנכרי: בני חילא. נכריס
לע"פ ש"אוספיהו יוס זה שער והוא
פסק: אמר רב קדירות בפסח
ישברו. רב לטעמיה דאמר חמץ
אף לאחר זמנו אסור בהנאה כר'
יהודה ואית ליה צמשהו וקסבר נותן
טעם לפגם אסור. ולית הלכתא
כוותיה מתרי טעמי חדא דאוקי רבא
הלכתא דתערובת לאחר זמנו מותר
כר"ש והאי פחות מתערובת הוא ועוד
דק"ל^ב נותן טעם לפגם מותר וזה
משעברו עליו ימי הפסק הופג טעמו
דפסחי הכלי: וליעבר בהו שלא
במינו. דהא מודי רב לעיל דחמץ
שלא בזמנו שלא צמינו צמשהו מותר
והאי משום חשיב לכו: כנדי. קדירות
לאחר הפסק: אשוי וביניבו. אל
תעלו דמין יותר משויי: כר"ש.
דמותות הקדירות הישנות לאחר
הפסק: כר"ש פ"ה. כדאמין לעיל:

אמר רבא הלכתא חמץ בזמנו בין במינו
בין שלא במינו אסור במשהו כרב שלא
בזמנו בין במינו בין שלא במינו מותר כרבי
שמעון ומי אמר רבא הכי והאמר רבא^א רבי
שמעון קנסא קנים הואיל ועבר עליו בבל
יראה ובר' ימצא הני מילי בעיניה אבל על
די תערובת לא ואודא רבא לטעמיה דאמר
רבא כי הויין בי רב נחמן כי הוו נפקי שבעה
וזמי דפסחא אמר לן פוקו וזבינו חמירא
דבני חילא: אמר רב קדירות בפסח ישברו
ואמאי לשהינתו אחר הפסח וליעבר בהו
שלא במינו גזירה דילמא אתו למיעבר בהו
במינו ושמואל אמר ג' לא ישברו אבל משרי
להו לאחר זמנו ועבד בהו בין במינו בין
שלא במינו ואודא שמואל לטעמיה דאמר
שמואל להנהו דמוזבי כנדי אשוי וזבינו
אכנדיכי ואי לא דרשינא לכו כרבי שמעון
ולדרוש להו דהא שמואל כרבי שמעון
סבירא ליה אתריה דרב הוה^א ההוא תנורא
דטחו ביה טיחיא אסרה רבא בר אהילאי
למיכלי לריפתא אפי' במילחא לעולם דילמא
אתי למיכליה בכותחא מותיבי^א * אין לשון
את העיסה בחלב ואם לש כל הפת כולה
אסורה מפני הרגל עבירה כיוצא בו
אין

פסק צהדיא הלכה כר' יוחנן משום דה"א דלא פסק כותמיה אלא
צמנו אכל שלא צמנו לא דלא תקשי דרצא אדרצא דהא אמר רבא
קנסא הוא דקניס ר' שמעון כדפרי'^א להכי אינטריך לפרש ומציא
ר"ת ראייה דצהדיא סבירא ליה לרצא צ"ל גיד הנשה (חולין יז: ושם)

פסק צהדיא הלכה כר' יוחנן משום דה"א דלא פסק כותמיה אלא
צמנו אכל שלא צמנו לא דלא תקשי דרצא אדרצא דהא אמר רבא
קנסא הוא דקניס ר' שמעון כדפרי'^א להכי אינטריך לפרש ומציא
ר"ת ראייה דצהדיא סבירא ליה לרצא צ"ל גיד הנשה (חולין יז: ושם)

מין צמינו כס' דקאמר אמרו רבנן צמעה כו' מין צמינו דליכא למיקס לטעמיה אי נמי מין שלא צמינו וליכא קפילה צ"ל ואין לדחות
דמיירי צממא חדתא ועינדי דהוי טעמא אחד והוי צ"ל משום דרצא צמח איל ולא חשיב מינו דא"כ אמאי קרי ליה מין צמינו וצמקומן
רצה (מנחות טז. ושם) משני רבא דסבר ר' יהודה מין צמינו וד"א וכו' מכלל דאינו לית ליה וצ"ל התערובת (זמנים ע"ב: ושם) קסבר ר"א זן
יעקב מין צמינו צמל וסתמא דגמרא קאמר צמיה מסכת צ"ה (ד' לה: ושם) שפיר עבוד לחמינו עליה חמינו צמינו נהי דלרבי יהודה לא
צמל לרבנן מיצטל צמיל מכלל דהכי הלכתא ורש"י גופיה פסק צפרק צמח דמס' ע"ז (ד' סו.) ג' פלוגתא דרבי ורבא דהלכתא כרבי
יוחנן דסבר צ"ל וזה"ל של אספמיה פסק דחמיכה צמחיות צ"ל ומייתי מדרצא צ"ל גיד הנשה (חולין יז: ושם) ויין נסך דקאמר התם צמשהו
אומר ר"ת דוקא כשנתסך לפני ע"ז דלמחני קאי דצמי תרתי דבר צמנין ואיסורי הנאה אלא סתם ייגם דשרי בהנאה כס' וצמחיות
הגאונים שכתב רבינו יוסף טוב עלם מלא ר"ת יין נסך שנתסך ממנו לפני ע"ז אסור בהנאה ואינו צמל אפילו צמל כמנו ששנינו אלו
אסורין ואיסורין אסור הנאה בכל שהוא יין נסך וכו' מכלל דשאר איסורין וסתם ייגם חוץ מצמל ייגם נסך זין צמינו וצ"ל שלא צמינו צ"ל
וצמחן צמסח לא עשה ר"ת מעשה אע"ג דצמחיות דרב אחאי^א נמי איתא דרצא אית ליה גס צמחן צ"ל: [וע"ש מוס' חולין יז: ד"ה אמר

מין צמינו כס' דקאמר אמרו רבנן צמעה כו' מין צמינו דליכא למיקס לטעמיה אי נמי מין שלא צמינו וליכא קפילה צ"ל ואין לדחות
דמיירי צממא חדתא ועינדי דהוי טעמא אחד והוי צ"ל משום דרצא צמח איל ולא חשיב מינו דא"כ אמאי קרי ליה מין צמינו וצמקומן
רצה (מנחות טז. ושם) משני רבא דסבר ר' יהודה מין צמינו וד"א וכו' מכלל דאינו לית ליה וצ"ל התערובת (זמנים ע"ב: ושם) קסבר ר"א זן
יעקב מין צמינו צמל וסתמא דגמרא קאמר צמיה מסכת צ"ה (ד' לה: ושם) שפיר עבוד לחמינו עליה חמינו צמינו נהי דלרבי יהודה לא
צמל לרבנן מיצטל צמיל מכלל דהכי הלכתא ורש"י גופיה פסק צפרק צמח דמס' ע"ז (ד' סו.) ג' פלוגתא דרבי ורבא דהלכתא כרבי
יוחנן דסבר צ"ל וזה"ל של אספמיה פסק דחמיכה צמחיות צ"ל ומייתי מדרצא צ"ל גיד הנשה (חולין יז: ושם) ויין נסך דקאמר התם צמשהו
אומר ר"ת דוקא כשנתסך לפני ע"ז דלמחני קאי דצמי תרתי דבר צמנין ואיסורי הנאה אלא סתם ייגם דשרי בהנאה כס' וצמחיות
הגאונים שכתב רבינו יוסף טוב עלם מלא ר"ת יין נסך שנתסך ממנו לפני ע"ז אסור בהנאה ואינו צמל אפילו צמל כמנו ששנינו אלו
אסורין ואיסורין אסור הנאה בכל שהוא יין נסך וכו' מכלל דשאר איסורין וסתם ייגם חוץ מצמל ייגם נסך זין צמינו וצ"ל שלא צמינו צ"ל
וצמחן צמסח לא עשה ר"ת מעשה אע"ג דצמחיות דרב אחאי^א נמי איתא דרצא אית ליה גס צמחן צ"ל: [וע"ש מוס' חולין יז: ד"ה אמר

רבא]: אמר רב קדירות בפסח ישברו. צ"ל צמח דמס' ע"ז (דף קט: ושם) ג' עכצרא צמיכא ומספקא ליה אי קסבר רב נותן טעם
לפגם אסור או מותר ועכצ"ל צמיכא אשכחי משנת ואי ס"ל מותר אפ"ה קאמר הכא שפיר ישצרו ד"ל לפגם דוקא דיעבד שרי אכל
לכתחלה אסור דגורין שאינו צת יומא אטו צת יומא^א ועוד דהתם שרי לפי שפוגם טעמו כמו שהוא צמין אכל הכא אינו פוגם אלא חמתת
ששהה דפסחי הכלי: לשהינתו עד אחר הפסח וליעבר בהו ש"א במינן. תימה לר"י נהי דסבירא לן דטעמא דחמץ בקדירה חשיב משום
שאין רגילין להשתמש הרצה צמח מ"מ הא חמץ^א אין מצטלין איסור לכתחלה ואפ"י איסורא דרצנן אין מצטלין דאם לא כן מה הועילו חכמים
צתקנתם שאסרו עד ששים הואיל שיכול להוסף ולצטל האיסור ולא דמי לעצים שנשרו מן הדקל לתור צ"ל שמוצה עליהן עצים מוכנים
ומסיקין (צ"ה ד' ד: ד) דהתם איסור מוקצה אין לו שורש מן התורה אכל מידי דאית לי שורש מן התורה לא ומפרש ה"ר יוסף הואיל ואיכא תרתי
לטיבותא שהוא נותן טעם לפגם ומשהו שלא צמינו צמח צ"ל דה"פ וליעבד שלא צמינו אי ס"ל לרב נותן טעם לפגם מותר
ור"י מפרש דכיון שהקדירות של חרס הן אסורין ואין להם תקנה זה חשבו דיעבד ואע"ג דלענין איסור קדירה שאין צת יומא אסרינן
לה אע"פ שאין לה תקנה משום דהתם צמל איסור הרצה אכל הכא ליכא אלא משהו והואיל ושללא צמינו הוא יכול לצטל וכדיעבד דמי:
דילמא אתי דמיעבד במינו. לעיל לא גזר שלא צמינו אטו מינו דהא לא שכיח שיתערב לו חמץ אכל הכא להתיר לצטל בהן איכא למיגור:
ואפילו במ"חא. והא דאמר כנדי צמילין (לקמן ע"ב: פת שאפאה עם הצלי צמור אסור לאוכלו צמותא אכל צמל שרי התם לא
אסירא אלא מטעם ריח דליכא איסור כולי האי: דילמא אתי דמיעבד בהו. ותימה וליכא צמותא דהא נותן טעם צ"ל הוא כדאמר
צ"ל כל הבשר (חולין ק"א: ושם) דגיס שעלו צקערה מותר לאוכלן צמותא וי"ל דקאמר התם נמי צמון שמתכו צמין אסור לאוכלו צמותא ופירש"י
משום חורפא לצמון צמל טפי מדגיס רוחמיה שעלו צקערה ולפי זה דגיס שנתצלו בקדירה אסור לאוכלן צמותא דע"י צמיל צמל יותר מדאי
וכן נמי הכא מחוס התנור צמל טפי ולפי אחר שפ"ה שם לצמון אסור לפי שפעמים שהשמוניות קרוש על הסכין ואינו ניכר ואיכא צמון טעם
צמח ממש קשה הכא כיון שנתקנת התנור יפה או הוסק פעם אחת אמאי אסור לאוכלו צמותא וי"ל דשומן שעל החרס אינו יכול לקנח יפה:
והלכתא

רבא]: אמר רב קדירות בפסח ישברו. צ"ל צמח דמס' ע"ז (דף קט: ושם) ג' עכצרא צמיכא ומספקא ליה אי קסבר רב נותן טעם
לפגם אסור או מותר ועכצ"ל צמיכא אשכחי משנת ואי ס"ל מותר אפ"ה קאמר הכא שפיר ישצרו ד"ל לפגם דוקא דיעבד שרי אכל
לכתחלה אסור דגורין שאינו צת יומא אטו צת יומא^א ועוד דהתם שרי לפי שפוגם טעמו כמו שהוא צמין אכל הכא אינו פוגם אלא חמתת
ששהה דפסחי הכלי: לשהינתו עד אחר הפסח וליעבר בהו ש"א במינן. תימה לר"י נהי דסבירא לן דטעמא דחמץ בקדירה חשיב משום
שאין רגילין להשתמש הרצה צמח מ"מ הא חמץ^א אין מצטלין איסור לכתחלה ואפ"י איסורא דרצנן אין מצטלין דאם לא כן מה הועילו חכמים
צתקנתם שאסרו עד ששים הואיל שיכול להוסף ולצטל האיסור ולא דמי לעצים שנשרו מן הדקל לתור צ"ל שמוצה עליהן עצים מוכנים
ומסיקין (צ"ה ד' ד: ד) דהתם איסור מוקצה אין לו שורש מן התורה אכל מידי דאית לי שורש מן התורה לא ומפרש ה"ר יוסף הואיל ואיכא תרתי
לטיבותא שהוא נותן טעם לפגם ומשהו שלא צמינו צמח צ"ל דה"פ וליעבד שלא צמינו אי ס"ל לרב נותן טעם לפגם מותר
ור"י מפרש דכיון שהקדירות של חרס הן אסורין ואין להם תקנה זה חשבו דיעבד ואע"ג דלענין איסור קדירה שאין צת יומא אסרינן
לה אע"פ שאין לה תקנה משום דהתם צמל איסור הרצה אכל הכא ליכא אלא משהו והואיל ושללא צמינו הוא יכול לצטל וכדיעבד דמי:
דילמא אתי דמיעבד במינו. לעיל לא גזר שלא צמינו אטו מינו דהא לא שכיח שיתערב לו חמץ אכל הכא להתיר לצטל בהן איכא למיגור:
ואפילו במ"חא. והא דאמר כנדי צמילין (לקמן ע"ב: פת שאפאה עם הצלי צמור אסור לאוכלו צמותא אכל צמל שרי התם לא
אסירא אלא מטעם ריח דליכא איסור כולי האי: דילמא אתי דמיעבד בהו. ותימה וליכא צמותא דהא נותן טעם צ"ל הוא כדאמר
צ"ל כל הבשר (חולין ק"א: ושם) דגיס שעלו צקערה מותר לאוכלן צמותא וי"ל דקאמר התם נמי צמון שמתכו צמין אסור לאוכלו צמותא ופירש"י
משום חורפא לצמון צמל טפי מדגיס רוחמיה שעלו צקערה ולפי זה דגיס שנתצלו בקדירה אסור לאוכלן צמותא דע"י צמיל צמל יותר מדאי
וכן נמי הכא מחוס התנור צמל טפי ולפי אחר שפ"ה שם לצמון אסור לפי שפעמים שהשמוניות קרוש על הסכין ואינו ניכר ואיכא צמון טעם
צמח ממש קשה הכא כיון שנתקנת התנור יפה או הוסק פעם אחת אמאי אסור לאוכלו צמותא וי"ל דשומן שעל החרס אינו יכול לקנח יפה:
והלכתא

פסח א"מ פ"א מהל'
חמץ ה"ה ופסחי'
מהל' מאללות אסורות ה"ל
ט סמך לאוין עם טו"ש"ע
ח"ס סי' חמ"ט ע"א:
ע ב מ"י שם טו"ש"ע שם
סעיף י"א:
ג א מ"י פ"א מהל'
ח"מ ה"ל כה סמך
שם טו"ש"ע ח"ס סי' חמ"ט
סעיף י"א:
ע ב מ"י פ"א מהל'
מאללות אסורות ה"ל
כ סמך לאוין קמח טו"ש"ע
י"ד סימן לו סעיף א:

רבינו הננאל

אמר רבא הלכתא חמץ
בפסח שהוא זמן איסור
בין במינו בין שלא במינו
אסור במשהו כרב לאחר
הפסח שלא בזמנו בין
במינו בין שלא במינו
מותר כר' שמעון דהא רב
ושמואל ור' יוחנן שלא
בזמנו שלא במינו כולן
שרין בהו שמונת.
ואקשינן ומי אמר רבא
הכי והא רבא הוא דאוקי
למתני' כר' שמעון דאמר
אע"ג דסבר ר' שמעון
דחמץ לאחר הפסח שרי
קנס משום דעבר עליה
בבל יראה ובל ימצא.
רש"י אין ר' שמעון
לעולם קניס לאחר הפסח
מיהו לא קניס אלא היכא
דאיתיה לחמץ שעבר עליו
הפסח בעיניה אבל על ידי
תערובת אפי' במינו לא
קניס. ואודא רבא
לטעמיה דאמר כי הוינא
בי רב נחמן כי הוה נפקין
יומי דפסחא הוה אמר לן
פוקו אייתו חמירא דבני
חילא. מראין הרברים
דחמירא (א) דא דבני חילא
ברשות ישראל הוה דאציג'
דכודיהו הוה דמאי הוה
שרי רב נחמן דהא על ידי
תערובות היא: אמר רב
קדירות בפסח ישברו
חיישינן לשהינתו לאחר
הפסח ולבשל בהו שלא
במינו גזירה דלמא אתי
לבשל בהו במינן.
ושמואל אמר אחר זמנן
מותר לבשל בהו בין במינן
בין שלא במינן. ואודא
שמואל לטעמיה דאמר
שמואל להני דמוזבי
כנדי פ"י נגזר כגון אגני
דפחרא. אשוי וזבינו
כלומר מברז בודל ולא
המכרו בוקרו. וז"ל לא
דרשינא לכו כר' שמעון
דשרי בשנים לאחר
הפסח בין במינו בין שלא
במינן. והאי דלא דרש
להו דמשום אתריה דרב
[הוה] ולא הוה בעי
לאורי קמיה רב וקו"ל
בהא כשמואל: ההוא
תנורא דטחיה בשומן
של בשר אסריה (רבא)
[רבא] בר אהילאי למיפא
ביה פת לעולם אע"פ
שפסקין אותו חייש
דלמא אתו למיכל הפת
ההוא בחלב. ומזבינן
עליה אין לשון העיסה

חשק שלמה על ר"ח

(א) עיין לעיל דף ע"ב ח"ל
רבא לגי מחא צמיו חמיל'
דצי חילא וכו' וע"ש היטע
צמנות הלכ"ל צ"ד מהל'
ח"מ הלכ"ל ג' וצ"ע וצ"ע
שם ועי' צ"י סי' ח"מ סק"ד
בס' הירושלמי וד"ק.

ילקוט מפרשים החדש על מסכת פסחים

[דף כח ע"ב - ל ע"א]

אף זו צלולתא דלמורא ועוד דשם אמרו חזק מטבול וטבול הוא מטעם דשיל"מ כמבואר בירושלמי ועי' בתוס' ע"ז מ"ש. וליה שפיר קאמר ונתן טעם כו'. ואף דבסוגין קאמר הש"ס ואזרח לטעמיה היינו רק לאפקי מרוב ושמואל דס"ל דל אסורין שבמורה זמין כמשהו. דוק ותשכח כי זה דבר נכון להילל את הכ"מ מתמיהתו הנ"ל:

שם אסור בנותן טעם. ע"י שעה"מ פ"א מחמת ומנה הלכה ה' עלה נ"ה ד"א ע"ב ע"י כפ"מ בפתיחתו להלכות מערכות ח"ב פ"א ד"ה אלף אי קשיא:

שם ש"א בומנו בין במינן בין ש"א במינן בותריין. ל"ל בין זמניו בין שלא זמניו מותר:

רש"י ד"ה וזאן דאמר לא מעל בו וזכריו לא מזדבן בו. נ"ב פי' אף לאסור בהנאה לר' יהודה מ"מ ההקדש עלמנו יכול למכרו לנכרים ועי' בתוס' ד"ה רב אשי וזכריו שם:

תוס' ד"ה אין פודין בו כ"ע מודו דפודין בו. ועי' בתמורה (דף יז ע"ב):

בא"ד ות' ר"י דהכי קאמר אין פודין מדרבנן. ע"י שזו פ"ב ד' א"כ וזכריו דלר"א אשה יודעת כו'. ועי' תוס' כע"ז ר"פ השוכר ס"ב א' ד"ה בזמניה ובתוס' קדושין נ"ז ב' ד"ה המקדש:

בא"ד הא חזי בעיניה ש"א כדרך הנאה. ע"י מל"מ פ"ה מיה"מ ה"ח ד"ה ור'אמי להמוס' ובהגהת מל"מ שם:

בא"ד ש"א כדרך הנאה. נ"ב אף שלל כדרך הנאה אסור עכ"פ מדרבנן כמ"ש הר"ן והרא"ש לעיל כ"ד ב' י"ל דכוונתו דראו לחולה שאין בו סכנה. אך קשה דלפי זה ה"ל לאקשוי דראו לחולה שיש בו סכנה אף כדלכך הנאחו:

תוס' ד"ה הדר בו ר' יהודה דאמר בו. נ"ב כלומר אהא דלמחר החס חמנו של עובדי עזירה כו' קאמר סבירה הא מני ר' יהודה היא דקאמר הכא חמץ אחר הפסח דלורייתא ע"ש:

תוס' ד"ה רב אשי מ"מ שרי דהסיק. נ"ב ע"י מע"ש (פ"ג מ"א):

בא"ד ומכאן מוכיח ר"י בו אינו עובר באותה שהייה. נ"ב ע"י בשער המלך פ"א מה' חמץ ומנה דין ג' מה שהקשה ע"ז מסוגיא דכ"ל מפרשין חלה בטומאה לקמן דמ"ז וע"ש:

בא"ד ומכאן מוכיח ר"י. ע"י לקמן דף ל"ה סוף ע"א בתוס' ובגליון שם:

בא"ד ושעמא משהו ד"א יראה ניתק דעשה. ע"י תוס' ל"ה א' ד"ה צפרטי' קא ממעט וד"ה לא ובשעה"מ ה' חמץ ומנה עלה נ"ג ד"א ע"ב ד"ה גס. ובעמוד ג' שם ד"ה ולעני"ד ובמל"מ פ"א מחמת ומנה ה"ג דגס בזמניה לא ע"מ לבערו אינו לוקה. אך צ"ח עכ"פ אסורא עביד ורמז לע' עי' בתוס' כ"ח ד"ה וחמץ. ועי' בהגהת מל"מ שם סוף הלכה ג':

דף ל ע"א

גמ' חמץ בזמנו בין במינו בין ש"א במינו. ע"י רש"י ע"ז ד' ע"ד א' ד"ה תרמי אית ליה ובאשר"י שם ובגל"מ פסחים ט' ב' ד"ה ועפ"י מה שכתבתי (בספרי עלה י"א ע"ג):

שם ש"א בזמנו. ע"י כח"מ פ"א מחומ" הלכה ט':

ואי רוצה להציל מרזונו הא ודאי יכול דקי"ל דאף דקל"ז חייב לאלף ד"ש. ולפ"ד תוס' בכריתות (יב) וזמנות (פו) לק"מ דאם סבור שפטור שפיר ממשכנין ושפיר אינטריין למחני דאינו מועיל ופטור:

בא"ד הקשה ריב"א אמאי פזורין. ע"י כס' קלות החושן סי' כ"ח סק"א ד"ה וזה ניהל:

בא"ד האמר בהמצניע בו. נ"ב לפנינו ליתא שם כן אמנש צחודשי רשב"א מציא שם גירסא כוז בשם רבינו האי גאון יעויין שם:

בא"ד לא פטר מקרבן בו. נ"ב יעויין תוס' כחצות דף ל' ע"ב ד"ה זר ומוספות ב"ק דף ד' ע"א ד"ה כרתי אדם וצירושלמי ריש פ"י דתרומות ולא כן כו' שני דברים מקורים לנ"ב כו':

תוס' ד"ה אין פודין בו כ"ע מודו דפודין בו. ועי' בתמורה (דף יז ע"ב):

בא"ד ות' ר"י דהכי קאמר אין פודין מדרבנן. ע"י שזו פ"ב ד' א"כ וזכריו דלר"א אשה יודעת כו'. ועי' תוס' כע"ז ר"פ השוכר ס"ב א' ד"ה בזמניה ובתוס' קדושין נ"ז ב' ד"ה המקדש:

בא"ד לא שויה מויד. נ"ב בזה יש ליישד קושיות רש"י לעיל דף ז' במקדש צחיטי קורדיתא דהאיך אחי אסור חמץ כו' ועי' לקמן דף ל"ה בתוס' ד"ה אלף חמץ דנרתיא מסתפקים בדבר זה שכתבו סבירא זו בלשון אי נמי:

דף כח ע"ב

גמ' דבר הגורם לזמון כמבין דמי. ע"י ס' מקור חיים על ה'ל' פסח סי' תל"א ד"ה ועשה נבלש שחמה עמ"ש צח" ש"א סי' ע"ז ועי' ל"ז סי' תל"ה צחיזושים סק"ב וז"ע מכל הסקר:

שם קסבר דבר הגורם לזמון. ע"י כס' קלות סי' ל"ד סק"א וסי' שפ"ז סק"י:

שם ר' אשי אמר דכ"ע אין פודין. נ"ב ע"י מעשר שני (פ"ג מ"א) כרע"ב:

שם ר' יוחנן אמר חמץ בזמנו בו בנותן טעם. ע"י נודע ביהודה סי' ל"ב הביא קושיא על לשון הכ"מ פט"ו מהל' מ"א כחז הרמב"ם חמץ כפסח אע"פ שהוא מאיפסורי תורה אינו בכללותו אלו. וע"ז כ' הכ"מ בל' לתרץ למה לא אמרו ר"י ור"ל חוץ מחמת כפסח שאסור בכ"ש ונתן טעם. ונפלאו דבריו הלא ר' יוחנן אמר להדיא בסוגין חמץ בזמנו כ"ע וקאמר בש"ס דאילו לטעמיה דמס' ע"ז ע"ש באריות והגאון לא ישד דבריו רק בדוחק רק הקטין מעט החימה רבה. והנראה דהנה הרמב"ן במלחמות הקשה לר' יוחנן דאמר חמץ כפסח בטל מיהא דקי"ל דבר שיש ל"מ אפילו באלף לא בטל. ותי' בדאמת ס"ל כרבנן דר"ש כגרייס דבאמת בטל. והנה ר' אשי ריש יו"ט מי' אליבא דר' יוחנן דהוה דשיל"מ ולא בטל גבי צ"ה וזרין לומר משום דר' אשי שלהי צ"ה העמים כן כמשהו וכן האשה כו' משום דהוה דשיל"מ ע"ש ל"ט א'.

ידוע דר' יוחנן סבר לה הלכה כסחם משנה לכן תי' שם אליבא דר"י כן צריש צ"ה. ולכאורה א"כ קשה דר"י אדרי"י מחמת כפסח וזרין לומר אמוראי מינה ואליצא דר"י כדאיתא בריש א"ט ובכ"מ יעו"ש. דיש אמורא אליבא דר"י דאינו סובר הלכה כסחם משנה. וא"כ למ"ד דר"י סובר הלכה היינו לאתו אמוראי דסובר אליבא דר' יוחנן הלכה כסחם משנה ודחיק לי לאוקמי

סימן כ"ח צ"חור כל הסוגיא:
שם קסבר אין פודין. הרמב"ם פ"ג מאיפסורי מזבח הלכה ה':

רש"י ד"ה את יוה"כ בשבת. נ"ב ע"י בגל"מ. ולעני"ד ניחא צפיטוט דרש"י זוהר ליישד כל קושי' החו' כאל' ובכחצות. דגל"מ ה"ה דרין מהיכן דייק רש"י דח"כ שוגיין חייבם מהכ"מ לחלק לרנצה"ק בין חייבי מיתות ב"ד לח"כ. עכנ"ל דרש"י למד דזה תלי בצלולתא אבי ורבה דלאצי מוכרח דלמד צפי' דברי רנצה"ק דעשה יוה"כ כשבת רק לענין מיד ולא לענין שוגג כיון דיליף אסון אסון דמיתה צידי שמים ג"כ פטור מתשלומין א"כ א"נ גס לענין שוגג מדמי מיתה צ"ש למיתה ב"ד האץ משכחת מעילה כהקדש שוגג כיון דהויד צמעילה זמיתה וע"כ דרנצה"ק מדמי רק לענין מיד. ובאמת גס לשון אבי מוכרח כן כיון דר' יליף לשוגג בין אסון אסון נאמר רק במוד מהכ"מ לתומ דהדי לענין שוגג. משא"כ לרבה דיליף ממונך דאמרה התורה כרת עלי כמיתה שלכם. א"כ ע"כ הלכתא לרבה הוא. דכרת דמי לגמרי למיתה שלכם בין לענין שוגג בין לענין מיד דאליביה לא קשה ממעילה בשוגג דמיתה צ"ש אליבא דרבה לא פטר אפי' במזיד. אלף ככרת כאמת דמי בין לשוגג בין למזיד דפטור מתשלומין.

וע"כ שפיר מוכרח רש"י לפרש האוקימתא דמוקי הך לאכול חמץ של הקדש לא מעל כרנצה"ק והך לאכול תרומת חמץ כפסח דשוגג חייבי כרנצה"ק דע"כ אילו רק לאצי' דלרבה גס ח"כ שוגיין פטורין לרנצה"ק וע"כ אליביה ע"כ המתניתין לא אחיא כרנצה"ק ואילו צ"ה דיוק תוס' כחצות דף ל' ע"ב ד"ה זר שזוגג דתרומה חייב משום כפרה ולא משום דגלי גלי דאל"כ מדוע יתחייב לרבה צ"ה חומת חמץ דאליביה לא מדויק מהקדש דשוגג חייב. דז"ל לרבה כאמת ע"כ מחני' לא אחי כרנצה"ק ומש"ה למאי דמוקי כרנצה"ק פרש"י רק לשי' אבי ודו"ק:

תוס' ד"ה בדין הוא וקשה דאי אפשר בו. ונראה דאפשר לקנות פחות פחות מכוית ולאלול. ואפי' לכחלה מותר לדעת הר"י מפרין לקנות ולבער פחות פחות מכוית. ולפיכך אכילה מראי' כה"ג וז"ע. ועוד נלע"ד לכיון דרש"יין גו"ש הו' כאלו כתב לך באכילה גופה. ואו ודאי דה"א דאם נתן לו נכרי מותר לאכול ודוקא אם הוא נשך מעיקרא או קודם הפסקה כיון דל"ש למידע צ"ח כמו דרש"יין גבי אלף לחם אנשים לא תאכל בו. ושל גובה היינו לתמי תורה. דמשולתן גבוה קודו ור"י ל"ס ממון בעלים:

בא"ד וקשה. ע"י מ"ש הר"ן מס' ע"ז שם"א ע"ב ועיין תמים דעים סי' רמ"ה דף נ"א ע"ב:

בא"ד ואם גזר מנכרי בו. וי"ל דאיידי שלא היה בו ש"פ דאינו חייב בהשגה יש בו כוית דאיכא אסור חמץ:

בא"ד ד"א פסח בפסח גופיה. נ"ב ה"ל ל"ק דילמא לאשמעיתן כחא דרנצה ומלקוח רוחתא היא: ועי' רמ"מ פ"ג חמץ וזכריו ז"ע:

תוס' ד"ה מאן יש אומרים בו תימה בו. נ"ב יעויין תוס' וזמנות דף ג ע"א ד"ה אלף תרומה:

בא"ד אם כן ר"ב דאמר דקמן. ע"י בתוס' לקמן ל"ג ריש ע"א:

בא"ד ואומר ר"י דתשלומי תרומה בו. נ"ב יעויין בירושלמי פ"ז דתרומות וזכ"ש פרק הנ"ל כמשהו א':

תוס' ד"ה ר' נחוניא הוא בו ח"מ שוגיין פזורין בתשלומין. כס' ח"מ הקשה דאיך קחמי דאינו מועיל דח"ל דחייב אשם אין ממשכנין

בא"ד. עיין ספר שער המלך ריש הלכות חמץ ומנה:

בא"ד והוא מסבירא מוקמינן לתוך זמנו בו עכ"ל. לכאורה א"כ ליה דהא ר' יהודה צפי' מוקמי לקרא דלא תאכל עליו חמץ על לפני זמנו כדאמר ומינן לאכול חמץ כו' שנאמר לא תאכל וגו'. ולהסביר דבריהם צ"ל דהוה מוקמינן לא יאכל על כל זמן אסור חמץ גס על לפני זמנו כיון שקבעה התורה זמן אסור חמץ על הכל כחוב צמורה לא יאכל ע"ז כתבו דמסבירא לא מוקמינן רק על חוץ זמנו לר' כן נר"ך להעמים דבזרייהם כאלו כתבו בלשון שלילה ודו"ק. ואפשר ליישד קושיתם דהנה לר' יהודה דיליף דחמץ צשריפה מותר כמבואר לעיל א"כ חק"י לחוקיה ל"ל לא יאכל צפר"י יליף גס זה מותר דאסור בהנאה וי"ל כחמת לחוקיה לתוך זמנו לא נר"ך קרא לר"י רק על לפני זמנו דאינו עובר צפי' עד הליכה כמבואר בפוסקים ואו אינו דומה לותר ע"ז נר"ך לא יאכל כו' וקאי על כל זמן שקבע התורה כנ"ל וזה נכון. ודע דחוקיה אליבא דר"י כמ"ש תוס' לעיל כ"ב א' ד"ה ור"ש. וזה אין להקשות דא"כ מותר הקרא דלא תאכל עליו על לפני זמנו דמדכתיב צפר"י לא יאכל ידעינן דלחוך זמנו וחז"ו ילפינן מותר זמנו לשריות הזמן משש עשות ולמעלה דילפינן מעלוי וכמ"ש רש"י ד"ה לא תאכל ועי':

תוס' ד"ה מחמת וכו' שמיבישין השמרים בתנור. נ"ב ע"ז ל"ו ע"א דר"ה דורדי וצחק יעקב חס"ב ס"ק ה':

בא"ד רש"י רש"י שיבשה ביין. נ"ב ל"ו ע"א רש"י ד"ה אין לשיין:

תוס' ד"ה כל ערף בו דהא חייב בכל המצות האמורות בתורה. נ"ב וא"ל כיון דפטור מפסח ה"ה דפטור גס ממנה דכתיב על מנת ומרורים ואף דכבר אשמועינן לקובעו חובה בזמן הזה דהיינו משום דליכא פסח כלל אלף היכא דאיכא פסח לחריני רק הוא לא מני אכיל י"ל דפטור אף ממנה בזמן פסח אינו נאכל מנה לא על הפסח. וי"ל דתוס' ס"ל דחייב לאכול גס פסח וכמ"ש לקמן דף ק"כ:

בא"ד מ"מ חייב לאכול מצה ומדרור. נ"ב וקמ"ל דאף דפטור מפסח מ"מ חייב צמנה ומרור:

דף כח ע"א

גמ' אמר רבאבי רש"י ר"י היא וי"ה שאור דאביה משאור דראה. עיין בספר מנחת כרוך סימן מ"ז בצרורה:

שם אבא אתה אובי' של אחרים בו. הקשה באו"מ דא"כ דק"ל לר"י דמותר לאכול של אחרים אף יליף לעיל דחמץ צשריפה מותר הא א"ל מה לותר שכן לא הותר מכללו חמץ כחמץ שהותר מכללו לאכול של אחרים. וי"ל דותר נמי מנינו שהותר בשל אחרים למ"ד בוצאים (דף מה) דקדשי נכרים אחר"ע משום פגול וותר וטמא ומשמע דמותר לגמרי דומיא דמעילה דאינה אלא מדרבנן:

שם מי סברת אסיפא קאי ארישא בו. כה"ג כמנחות (דף נה ע"א):

שם מי סברת אסיפא קאי ארישא קאי. כעין זה כמשהו ו' פ"ז דטוטה:

שם האובי' חמץ של הקדש במועד מע"ל. ע"י מל"מ פ"ג מחמת ה"ח וזכריו ז"ע:

שם ת"ר האובי' חמץ של הקדש במועד מע"ל וי"א לא מע"ל. עיין בספר מנחת כרוך

הגהות וחרושי הרש"ש

ועי' בתוס' (ב"ק לג ב) ד"ה א"ב (ובע"ד) ד"ה דאכתי. וכן שור הנסקל דוקא גמ"ד אוקרו בהם אמרי' שאין ב"ד קונסין אותו ע"פ הודאתו. אלף בדבר שא"ז ב"ד לקנסו נאסר גס ע"פ עלמו. וזהו הלשון שאמרו (בב"ק סד ב) אס המנא צעדים ממנא צדיימס: רש"י ד"ה דישארל גבוי. בהנאה דאחי. ל"י למאי הוסיף חיצת בהנאה דנראה דהש"ס דק בלשנא לומר צריה"ג בהנאה וצד"ש סתמא למימרא דאף באכילה שרי: רש"י ד"ה את יוה"ב. שנאמר וקרהו אפוזין. וזה לימוד דאצי כחצות ורבה שם מיתא לימוד אחר. ועי' לקמן (לג) וצפירוסו ד"ה כרנצה"ק: רש"י ד"ה ורב יוסף. עכש"ד. ותימה מדוע סני ליה לאוקמי דס"ל כר"ש דצבר הגל"מ הלא רבז"ש (בב"ק קה ב) וצ"ע שם לשמואל צפירא לכו כוומיה (ועי' תוס' שם ע"א ב ד"ה וצבר) וצבר לאוקמי דס"ל כריה"ג ונ"ל דס"ל לר' יוסף להאי לישנא דבהקדש אף לר"ש לאו כמ"ד משום דתנן צערין ספ"ז אין להקדש אלף מקומו ושעתו ע"ש אלמא דלזילינן ציה צמר השתא ולא משגחינן צמה צמימס יצואו יתייקרו וה"ג דכוותה ונתן צעו"ה: [תוס' ד"ה בדין. ומיהו בש"ד גבוה קשה בו. עמ"ש"כ צצ"ה (יט ע"ב) ליישד צדך נכון צס"ד]:

דף ל ע"א גמ' כי הווי נפקי שבעה יומי דפסחה א"י פוקו וזבינו בו. לכאורה לישנא דז' יומי תמנה דמשמע דל"ל למיזין ציוס טוב אחרון ש"ג וזה ודאי נראה

[ואזרא רבא למעמיה] ¹. ודאי דלא מוכחינן מהכא אלא דסבירא ליה לרבא כר' שמעון [כד] פירש"י ז"ל ³⁴, דהתר תערובת ליכא למילף מינה דהא חמירא דבני חילא בלא תערובת נמי שרי.

פוקו ואיתו לי(ה) חמירא דבני חילא. ודאי שרב נחמן לא היה אוכל פת גוים אלא שהיה אומ' להם להביא שאור של גוים לחמץ בהן עיסתו ³⁵. או שחמירא דבני חילא על ידי ישראל נעשה קדם הפסת, כדאמרי' לעיל ³⁶ בעירו חמירא דבני חילא.

[ואמאי נשהינהו לאחר זמנן ³⁷ וליעביד בהו שלא במינן] ¹. הקשו הראשונים ³⁸, נהי נמי דלאחר זמן לא הוי במשהו בשלא במינו לדעת רב מכל מקום אוסר הוא בנותן טעם, שהרי לר' יהודה אסור הוא החמץ לאחר זמנו, ואם כן היאך יבשל בקדירה של חמץ, [ואיגו] אלא כמו שהוא מבשל בקדרה של גוים או בקדרה שנתבשל בה בשר שאמרו בפר' כל הבשר ³⁹ שלא יבשל בה חלב ואם בשל בה בנותן טעם. ואם תאמר שאין כונת המקשה לעשות בהן שלא במינן ולאכל את התבשיל בהתיר, אלא (שאי אפשר) [שאיפשר] להיתר ⁴⁰ על ידי טעימת קפילא, שברוב אין טעם הקדרה ניכר בתבשיל לאחר מריקה ושטיפה, מכל מקום לכתחלה היאך מתירין לבשל כדי לבטל את האסור והא קימ' לן ⁴¹ דאין מבטלין איסורין לכתחלה.

ויש שאמרו ⁴² דמשום נותן טעם לפגם מותר הוא דמקשי' הכי, דלאחר זמנן קדרה שאינה בת יומה היא, ואע"פ שאסור לבשל לכתחלה בקדירה שאינה בת יומה כדאית' בפר' בתרא דע"ז ⁴³, דוקא בקדירה של גוים כענין שאמרנו למעלה בתנור ⁴⁴, אי נמי בשל ישראל בכל שיש לו הכשר שצריך לו שיכשירנו לכתחלה, אבל קדרה של חרס מתוך שאין לה הכשר משום הפסד הקדרה כדיעבד דמי ⁴⁵ ⁴⁶. וקשה על זה דהא אמרי' בפר' כל הבשר ⁴⁷ בההיא פינכא דמילחא בה בישראל דתברה ר' אמי, [ואי] כדיעבד בקדרה של ישראל לא היה לו לאסרה אלא ביומא בלבד ⁴⁸. ועוד קשה מה שאמרו גזרה דלמ' אתי להו למעבד בהו במינן, דכיון דנותן טעם לפגם הוא אף במינן נמי שרי. ובתוספות אומרים שאין נותן

ועי' גם בשו"ת הרדב"ז ח"ג סי' אלף ט"ו (תקפ"ט), בסוף התשובה. אבל מרן בש"ע א"ח סי' תמ"ז סי"א פסק עפ"י הטור שצריך ששים, ועי' במפרשי הש"ע. ועי' בצל"ח כאן. ועי' מ"ש בחי' מהריטב"א בשם הרא"ה. ³⁴ בד"ה ואזרא. ³⁵ וכ"פ בפסקי רי"ד, והסביר: „שאע"פ שהפת שלגוים אסורה השאור שלהם מותר, שהרי אין בישול". וכ"כ במהר"ם חלאוה שלקח מהם שאור או עיסה. וכ"כ בב"י יו"ד סי' קי"ב, ועי"ש שכ': „ואע"פ שפירש רש"י שאופיהו (בד"ה בני חילא), י"ל דלישנא דאופיהו לאו דוקא אלא ללישה קרי אפיהו. וצ"ן לו רעק"א בגליון הש"ס. ³⁶ ה' סע"ב. ³⁷ לפנינו: לשהינהו אחר הפסת. ור' דק"ס עמ' מ"א הע' ב'. ³⁸ כ"ה בעיטור הל' ביעור חמץ דף קכ"ב ע"ג, והכשר הבשר, דף ט"ו ע"א. ועי' בתוס' ד"ה לשהינהו. ולכל דברי רבינו בזה השווה מ"ש הרמב"ן בלקוטותיו כאן. ועי' גם בר"ן ובמאירי. ³⁹ חולין צ"ז א'. ⁴⁰ צ"ל: להתיר. ⁴¹ ביצה ד' ב'. ⁴² בלקוטות הרמב"ן בשם יש מפרשים, ודחה דבריהם. ⁴³ דף ע"ו רע"א. ⁴⁴ כענין שאמרנו למעלה בתנור. נראה שתיבות אלו נשתרבבו לכאן בטעות ומקומן בסוף המשפט, עי' בהערה הבאה. ⁴⁵ כאן מתאימות התיבות „כענין שאמרנו למעלה בתנור“, בתורת ראייה, עי' בדברי רבינו לעיל כ"ז ב' סד"ה לא קשיא (ב'). ועי' בחי' הר"ן כאן סד"ה אמר רב, ובחידושי אנשי שם לר"ן על הרי"ף כאן אות א'. ⁴⁶ עי' מ"ש התוס' בסד"ה לשהינהו בשם ר"י, אבל ר"י לא אמר ששבירת הקדרות חשובה כדיעבד רק במשהו. ועי' באור זרוע ח"ב, דף נ"ח ב', מ"ש בשם ה"ר יעקב מפרוביני"ש. ⁴⁷ חולין קי"א ב'. ⁴⁸ קושיא זו ליתא בלקוטות הרמב"ן. ועי' בערך השלחן ליו"ד סי' קכ"ב

ג. לגגו של אינו יהודי שהיה סמוך לגגו של ישראל ונתגלגל החמץ מגגו של אינו יהודי לגגו של ישראל, (ט) הרי זה דוחפו (י) בקנה, ואם היה בשבת או ביום טוב כופה עליו פלי, (יא) (דאסור לטלטלו ביום טוב ושבת): ד. מצא פת בפסח בביתו (יב) ואינו יודע אם הוא חמץ או מצה, [*ג] מותר אפלו באכילה, דאזלינן (יג) בתר' בתרא. [*ד] ואם הוא מעפש הרבה שאי אפשר לו להתעפש כל כך משנכנס הפסח, אז נדאי הוא חמץ. ואם עברו מימי הפסח שנוכל לתלות שנתעפש משנכנס הפסח עד עתה, אם אנו נוהגים לאפות בפסח פת חם בכל יום, תולין להקל אפלו הוא מעפש הרבה, שאנו תולים לומר בכל יום אפה פת חם ונתנו עליו ולפיכך הרבה להתעפש:

ג הריב"ש כתובה בשם הרי"ץ גאות. ד שם בגמרא ז.

א מימרא דרבא פסחים ל. ב הסכמת רב הפוסקים וכתב רמב"ם בפרק טו מהלכות מאכלות אסורות משום דהוי דבר שיש לו מתירין ורא"ש בשלהי ע"ז כתב דחמץ ולא ברילי מנה פלי שתא החמירו בו.

תמו דיני תערבת חמץ בתוך הפסח. ובו י"ב סעיפים:

א. חמץ בפסח אוסר תערבתו בין במינו בין שלא במינו ב (ב) [*א] במשהו, אפלו

באר היטב

על ידי דחיפה בקנה, ע"ז סימן שיא סעיף קטן ב. וע"ז ב"י סימן שח סעיף קטן ז' דשם פסק דמותר לגרו דבר המקצה על ידי סביו מן המפה, ע"ז שם, וצריך עיון: ו. בתרא. אפלו מצאו בגמא נמי שרי, דמסתמא בדקה ביד. אם לא שיש חריץ המכסה בקרשי התכה. מגן אברהם:

אפשר יעשה על ידי אינו יהודי, אחרונים. והחוק יעקב כתב, דוקא כדלא בטל או נתחמץ תוך פסח דאז לבעת הרבה פוסקים אף ביום טוב ראשון מבערו, כמו שכתבתי בסעיף קטן שלפני זה, על כל פנים אפשר לסמוך עליהם ביום טוב שני ועל ידי טלטול לים או על ידי אינו יהודי, אבל כביטל לא, דאין בין יום טוב ראשון לשני, ע"ז שם, וכן כתב בשירי פנסת הגדולה, וכן כתב ב"ח דאין חלוק בין יום טוב ראשון לשני אם אינו חמץ גמור. ואם נמצא תערבת חמץ בשביעי של פסח יבערו על ידי טלטול לים או לרית או על ידי אינו יהודי, דאם ישנונו עד שנכנס יום אחרון של פסח יהא מותר להשהותם, ונמצא שאסור חוזר להתירו. ב"ח מגן אברהם וחק יעקב, וע"ז סימן תסז סעיף י. והגאון הרי"ש מפראג לא פסק כב"ח בזה: ס. לטלטלו. פרוש אף (* הביאו התוס' בפסחים ע"א ד"ה אמר רבא וכו')

משנה ברורה

לכפות עליו פלי, יעמד בן עד הלילה וכשיגיע יום טוב שני יבערנו, וע"ז בשירי פנסת הגדולה והוכח באליה רפה, שפמה פוסקים חולקים על זה, דיום טוב שני שוינהו רבנן ביום טוב ראשון לכל דבר. ולהלכה הסכימו ט" האחרונים, דאם כבר בטל חמצו, יום טוב שני פראשון, רק אם לא בטל חמצו או נתחמץ תוך הפסח, דאינו בכלל בטול, והיה בזה שעור פזית, דלכלי עלמא עובר בזה על פל יראה וכל ימצא, יש לסמוך בזה על סברת ה"ש מי שאומר ולטלטל בעצמו החמץ להשליכו לים או לבית הפסא, מאחר שלדעת רב ראשונים מותר בזה גם ביום טוב הראשון: ג. (ט) הרי זה דוחפו. אף דאין החמץ שלו ואינו עובר בכל יראה, מכל מקום אסור להשהותו ברשותו, דלמא אתי למיכל מנה בשעה שעולה על הגג להשתמש בו: (י) בקנה. ולגע בו בידים אסור, דלמא אתי למיכל מנה, ואף על גב דחמץ שלו מטלטלו ושורפו בחל המועד, וכדלעיל בסעיף א, התם שאני, דכיון שהוא מחזר עליו לשורפו לא חישנין שמא ישכח ויאכלנו: (יא) דאסור לטלטלו וכו'. הינו אף על ידי דחיפה בקנה, דלטול מן הצד שמה טלטול, וישנונו עד חל המועד ואחר כך ידחפנו לגגו של עפוי"ם או לרשות הרבים: ד. (יב) ואינו יודע וכו'. דין זה הוא לפי מנהג זמננו, שהיו אופין מצות עכה קצת, ולא היו חלוקין בתארים מכפרות של חמץ: (יג) בתר בתרא. והרי משתמשין פעת רק במצה בכל הפית, ועוד, שהרי בדיק את הפית כדין קדם פסח ולא נשאר מחמץ פלוס, וכדאי היא ממצה שמשמשין באחרונה. וכתבו האחרונים, דאפלו מצא הפת בגמא או בחור אין חוששין שמא לא ראה אותה בשעת הבדיקה, שמן הסתם בדיקו בחורין ובסדקין, כמו שנתבאר לעיל בסימן תלג, ודוקא כשהגמא מגלה, אבל אם מצא פת בגמא שאינה נראית לכל, כגון שמצא בחריץ ובשולי התכה ומכסה בקרשי שולי התכה ואינו נראה לכל, יש לחוש שמא פת זו היא חמץ, וחיב לבערה מיד. וע"ז בכאור הלכה (אות ג) מה שכתבנו בשם הרבנו חננאל בעקר דינו דסעיף זה:

באור הלכה

אם מותר לו להוליכו לביתו כדי לכפות עליו פלי או צריך לזרק אותו תכף מיד, ע"ז בחק יעקב ובאליה רפה ובבית מאיר. והנראה דאפלו אם נימא דמותר לו לטלטל בחורה בין שהוא כבר בידו, ושמחתלה טלטלה בהתר וברשות, וכהיהא דלעיל סימן רסו וסימן שח סעיף ג, מכל מקום אין לו להוליכה לביתו אלא לבית הכסא, ולא התירו בכפית פלי אלא משום דלא אפשר לטלטל, מה שאין כן הכא שבלאו הכי מטלטלה, וכן משמע מאליה רפה בסוף דבריו:

ד. [*ג] מותר אפלו באכילה דאזלינן בתר בתרא. הרי"ף והרמב"ם והרא"ש השמיטו דין זה לגמרי, וע"ז באחרונים שנדחקו בזה, והנה בפרוש רבנו חננאל שבידנו אשר יצא פעת לאור בעזרת ה' יתברך, כתב להדיא בהאי סוגיא, שכל עקר דין זה הוא רק אלאחר הפסח, ע"ז שם, ומוכן טעמו, דעל תוך הפסח שהוא בכרת לא הוי מקלינן פלי האי לאכל דבר שהוא חשש חמץ גמור, רק בלאחר הפסח שהוא מדרבנן, ואפלו למאן דאמר שהוא מדאורייתא, על כל פנים אין בו פרת לכלי עלמא, ואפשר דמשום טעם זה השמיטו הראשונים, דלא היה בריא להו דין זה. ולמעשה בודאי אין להקל בתוך הפסח כנגד הרבנו חננאל שכל דבריו הם דברי קבלה:

[*ד] ואם הוא מעפש הרבה. משמע שאם הוא מעפש מעט תלינן להקל שנתעפש ביום ויומים מימי הפסח, וימה שכתב ואם עברו מימי הפסח, ורצה לומר, שעברו ימים הרבה מימי הפסח, וע"ז היטב בגמרא:

תמו א [*א] במשהו. ע"ז במשנה ברורה מה שכתבנו בשם האחרונים, וע"ז בפרי מגדים שכתב, דלענין למכר לעפוי"ם חוץ מדמי אסור שבו, אף דאנו נוהגין להחמיר כמו שכתב הרמ"א בהג"ה, מכל מקום אפשר לומר דאף היכא דאיכא חד צד להקל מותר למכר לעפוי"ם, ע"ז שם:

תמו א (א) חמץ בפסח וכו'. מדאורייתא הוי חמץ כשאר אסורים שנתערבו שאינן אוסרין תערבתן אלא פדי לתן טעם פתערוכות, דהינו, עד ששים, אלא שחכמים החמירו בו, פ"ן דאית בה כרת ולא ברילי מנה פלי שתא, ויש אומרים משום דהוי דבר שיש לו מתירין לאחר הפסח, וכדלקמן בסעיף יא: (ב) במשהו. והיכא דאיכא עוד הרבה צדדים להקל, סמכינן אשאלות דסבירא לה דחמץ בפסח שוה לשאר אסורים דכששים [אחרונים]:

שער הציון

ב טז. אליה רפה וחק יעקב ומקור חיים וחמר משה והגר"ז:

3 (א) בְּהִנָּאָה:

הגה וצריך לשרף הכל, (ג) ולא סגי בפדיון דמי החמץ ולמכר השאר (מרדכי פרק קמא דפסחים ופסקי מהרא"י סימן קסד ותשובת מהר"י ברי"ן). מיהו, (ד) כלים יבי' שנתבשל בהם מתרים לאחר הפסח, ואין צריך שביירה או הגעלה. (דעת עצמו ותוספות פרק כל שעה), **ג' ודין תערבתו בדין שאר התערבת, אלא שמה שאוסר בשאר תערובות פחות משישים אוסר בחמץ במשהו, אבל אם בשאר תערובות לא היה צריך ששים אלא קליפה או נטילת מקום, אף בחמץ בן, שחם בחם (ה) בלא רטב (ו) די בקליפה בשאר אסורים. *1 וכן אם נגע כבר חמץ בכפר מצה (ז) ושניהם חמין (ח) ואין שם דבר המפפעץ, לא אסור אלא מקום**

ג הרב המגיד בסוף פרק ד מהלכות חמץ ומצה ושכן כתבו המפרשים (עין ב"יורה דעה סימן קה בסעיף ד וה ששם פסק כ"י נטילה).

שערי תשובה

באר היטב

שאר הפסח מצא בתכתו חמץ שקורין לעק"ד ואינו יודע אם הנח שם קדם פסח או אחר פסח כי שכח אם פרק שם או לאו, והמעשה היה כ' א"י, וכתב שאף אם הוא מעפש הרבה מכל מקום בזה שהוא ארבעה שבועות אחר הפסח יש לומר שנתעפש אחר כך, דמסתמא פרק בשעת בדיקה כל מקומות שמכניסין בו חמץ, ודמי למה דאמרין שוקי ירושלים כו', וגם דספק דרבנן הוא ולקלא, עין שם:

(א) בהנאה: עין באר היטב. וכתב בשבות יעקב חלק א סימן כא, בשל דגים במכתב של חמץ שלא נשתמש בו ימים הרבה, והפך שהגיס בו הגיס תבשיל אחר וממנו נתנו קצת לתבשיל אחר, וכתב שבספרי חק יעקב נפל טעות בדפוס מ"ש בשם ה"י והש"י לאסור, ובאמת ליתא, אף בנקדת הכסף אוסר וכתב שכן נתפשט הוראה, וכן כתב עלת שבת ומגן אברהם, לכן אין להקל אלא אם כן יש עוד צד להתר, ובכאן יש צד להתיר בדיעבד אחר שני חדשים, (ומשמע דאף מה שנתבשל במכתב מתר בדיעבד), ובתנאי פפול שלא יהיה דבר המתבשל בו דבר חריף, ומזה יש ללמד, המחמיר בכסוי קדרה אף על פי שאינה בת יומא, מכל מקום אחר שני חדשים יש להתיר, ולכתחלה בכל האסורים אסור להשתמש בכלים אף שלא נשתמש בהם שנים הרבה, ומכל שכן בחמץ, עין שם: **(ב) שנתבש':** עין באר היטב. ועין שאלות ותשובות בית אפרים סימן לה, בכלי נחשת שנשתמשו בה חמץ בפסח אם יש בה בלוע מכבר מתר לאחר הפסח, ואם הוא כלי חדש ונשתמש בו בפסח חמץ בעין ובלע הרבה, או אפלו מעט ואין באמד רב תבשיל שמבשלין בו עתה, מה שנבלע בו יש להחמיר, אבל אם יש רב תבשיל מתר, ואפשר שאפלו לכתחלה יש להקל בכהאי גונא שרוצה לבלע עתה תבשיל

שבו, כל שגוף האסור דאורייתא עצמו בלח מערב בתוכו, חק יעקב, עין שם: **ד. שנתבשל:** אפלו שנתבשל בהם תבשיל שפלה חמץ. ומתר לכתחלה להשהותה עד לאחר פסח. ואם נתערב כלי חמץ, כתב הב"ח דאינו בטל, דהוי דבר שיש לו מתירין: **ט. בקליפה:** לאו דוקא, אלא כדי נטילה, כמבאר ב"יורה דעה סימן קה, עין סימן תסא סעיף ה: **ו. המפפעץ:** משמע דאם יש דבר המפפעץ, אפלו רק ההתר שמו, אמרין דאזיל ומפטם להפכוש באסור מחמת עצמו, וכן פסק המגן אברהם להחמיר ופרי

משנה ברורה

באר היטב

(ג) ולא סגי וכו'. לאפוקי מדעת הפוסקים שסוברים דסגי שישליף דמי החמץ המערב בו לים (והוא כעין פדיון) ואחר כך מתר למכר או לתן לעכו"ם הכל, קא משמע לן **"דלא קימא לן בן למעשה.** ודע, **2 דהאחרונים** כתבו דבמקום הפסד גדול מאד אין צריך לשרף הכל, אלא ימכר כלו לנכרי חוץ מדמי אסור שבו, דכיון שאינו לוקח דמים בעד האסור המערב בו אם כן אין נהנה ממנו, והוא כדעת המחבר בסיומן תסז סעיף י. ועין שם בסעיף ט במשנה ברורה לענין אם נתערב מעט מאותה קדרה שנגאסר במשהו לתוך קדרה אחרת: **(ד) כלים שנתבשל בהם.** אפלו **1** בשלו בהם בפסח עצמו חמץ של ישראל הרבה ונבלעו בהם, אפלו הכי מתרים אחר הפסח, שאז כבר אינם בני יומן ולא שייך למגור הכא אטו בני יומן, **2 דאז הכל מתר, ורק כשמשהו אותם צריך לשפשף היטב החמץ בעין שלא יהיה נפר בהם, ומשום הבלוע אינו עובר בכל ימצא במה שמשהו אותם, כמו שכתוב בסיומן תנא: (ה) בלא רטב.** דאם היה זה עם רטב, דשאר אסורים בששים, הכא לענין חמץ הוא במשהו: **(ו) די בקליפה.** לאו דוקא, דחם בחם בלא רטב דינו כצלי וקימא לן דכעי נטילה [אחרונים]:

(ז) ושניהם חמין. שהיך סולדת בהם: **(ח) ואין שם וכו'.** לאפוקי שאם יש שם דבר המפפעץ, כגון פשטי"ד מצה שיש בה שמן שנגעה בחמץ, נאסרה כלה, דאזיל שמנונית של התר שבמקום מגעו ומפטם את טעם משהו חמץ הנפלט, ועל ידי כן מפפע טעם משהו זה

תמוז א א. והחק יעקב כתב דבמקום הפסד מרבה מאד, המקל לסמוך על התר זה לא הפסיד. ומשאר אחרונים לא משמע כו': **ב.** כו משמע מטה יהודה ובית מאיר והגר"ז וכו

שער הביטוי
הקל הפרי חדש בפשיטות, ועין בפרי מגדים מה שכתב בענין זה להקל בערב פסח, וכן לענין יבש ביבש בפסח: **ג.** כו כתבו הרבה אחרונים: **ד.** פרי מגדים:

[שלא בזמנו במינו אסור שלא במינו מותר] 2. האי שלא בזמנו דרב נראה בין שהוא

לפני זמנו בין לאחר זמנו, דכיון דסבירא ליה כר' יהודה תרויהו חד גונא נינהו שהן בלאו ולא בכרת, ורב סבירא ליה דלא אחמירו בחמץ אלא בתוך זמנו משום דקא עבר עליה בבל יראה ובל ימצא מה שאין כן בשאר אסורין שבתורה¹⁵. מיהו ממאי דאמרי¹⁶ לקמן שלא בזמנו בין במינו בין שלא במינו מותר כר' שמעון, משמע דלאחר זמנו דוקא קאמרינן, אבל לפני זמנו לא שרי ר' שמעון, דהא נפק' ליה אסור אכילה מתשבתו כדאמרי' לעיל¹⁷. ואיכא למימר דרב נמי דאמ' שלא בזמנו במינו¹⁸ אסור שלא במינו מותר לא אמ' אלא בלאחר זמנו, דלפני זמנו אע"ג דליכא ביה איסור טפי מלאחר זמנו אפי' הכי אחמירו ביה רבנן משום דלא בדילי מיניה, אבל לאחר זמנו כיון דלא בדיל מיניה¹⁹. וכן הלשון בדקדוק, שבזמנו שאמרו כאלו אמרו בזמן איסורו, וזמן אסורו ודאי הוא משש שעות ולמעלה שכל החמץ אסור לכל, אבל לאחר זמנו אין כל החמץ אסור אע"פ שייש חמץ שהוא אסור, כגון שעבר עליו הפסח, ואין זה זמן אסורו, ולפיכך קורין לו שלא בזמנו, ובכל זמנו שאמרו לפני זמנו ותוך זמנו כמו שאמרנו. וכשדעתם למעט לפני זמנו אומרין תוך זמנו, כדאמרי' לעיל²⁰ חד לפני זמנו וחד לתוך זמנו וחד לאחר זמנו²¹, אבל כשאמרי' זמנו הכל בכלל. הלכך אע"ג דלא קימ' לן כרב בשלא בזמנו אלא כדפסיק רבא²² דבין במינו בין שלא במינו שרי, אין בכלל התר אלא לאחר זמנו בלבד, אבל לפני זמנו בכלל זמנו הוא שפסק בו לאסור כרב. ולא בנותן טעם בלבד¹⁸ הוא אסור אלא במשהו נמי בתוך זמנו, שאם אין אתה אומ' כן לא להזכיר רבא דין לפני זמנו כלל²³, שאי איפשר שיהיה מותר אף בנותן טעם כיון שהוא אסור מן התורה אפי' לר' שמעון כמו שאמרנו למעלה, אלא ודאי בכלל זמנו הוא לאסור משהו, וכן עיקר²⁴.

ל, א. [אמר רבא הלכתא חמץ בזמנו בין במינו בין שלא במינו אסור במשהו כרב] 1. כך היא הגרסא בכל הספרים שלנו². אבל מהלכות הרב אלפסי ז"ל נראה דלא גרסי' במשהו

תרנגולת שנמצא בה חטה חמוצה, אבל להאכיל לבהמתו לא כתב. ועי' בחי' מהריטב"א לקמן מ' א' סד"ה ת"ר שכתב שלדעת האומרים שאינו אסור בהנאה במשהו מותר למוכרו או ליהנות ממנו. ומרן בש"ע א"ח סי' תמ"ז ס"א פסק שחמץ בפסח אסור במשהו אפי' בהנאה, ובסי' תס"ז ס"י פסק כדעת המרדכי, ועי' במפרשים, והרמ"א פסק שהמנהג לשרוף. 15 ר' רש"י ד"ה שלא. 16 שמואל ור"י ורבא. 17 כ"ח ב' ד"ה ר' שמעון. 18 בין השורות. 19 ניכר שהלשון חסרה, ובחי' הר"ן, שדבריו בזה כדברי רבינו, הלשון המקבילה: אבל א"א להחמיר בלאחר זמנו כי היכי דליבדלי מיניה שהרי הכל אוכלין חמץ. 20 כ"ח ב'. 21 לפנינו להיפך: וחד לאחר זמנו וחד לתוך זמנו. וכן העתיק רבינו לעיל. 22 לקמן ל' רע"א. 23 וכשאמר „זמנו“ הרי כלל גם לפני זמנו, ואם היה דעתו למעטו היה אומר „תוך זמנו“. 24 ככל דברי רבינו בזה כ"כ אף הר"ן בחידושיין כאן ד"ה חמץ, ובביאור ההלכות סי' תשט"ו בקיצור. ועי' בכ"מ פ"א מחו"מ ה"ה שלהרמב"ם משש שעות ולמעלה אינו נאסר במשהו אלא בששים כשאר איסורים. וכן דעת הרא"ש בפירקין ס"ה ותוס' ע"ז ס"ו ב' ד"ה רבא, ועוד ראשונים. וכן פסק מרן בש"ע א"ח סי' תמ"ז ס"ב. ובכ"מ שם ובפר"ח שם הסבירו שרבא לא דיבר באסורו מו' שעות ולמעלה משום שדינו כשאר איסורים, ולא ביאר אלא דין בזמנו ושלא בזמנו שאינם בס' כשאר איסורים. ברם לפי מה שדקדק רבינו כשאמרי' זמנו כל זמן איסורו בכלל וכולל מו' שעות ולמעלה, היה בדין שיפרש רבא בתוך זמנו כדי שלא נטעה באיסורו מו' שעות ולמעלה. ועי' בכ"מ שם שראוי לאסור במשהו מו' שעות מטעם דשיל"מ כפי דעת הרמב"ם, והיינו במינו כמ"ש בכ"מ. ועי' במאירי עמ' פ"ה. ועי' כף החיים סי' תמ"ז אות מ"ו.

1 מחוק. 2 וכן הגירסא לפנינו ובר"ח.

תשובה נראה לי

לס' להק' מפרשים דיש חילוק בין מולד בו מוס מעי"ט לגולד ב"ט דבגולד מעי"ט לכתחילה הוא דאין לו לחכם לומר מות' הוא אף לאח' שראבו ביום טוב שהרי אמירת הכיאר היא כאילו פוסק הדין ואומר פלוני אחי זכאי ופ' אחי חייב אבל אם כבר אמר הככם מותר הוא או מוס קבוע הוא מותר לשחטו ב"ט שהרי אין בו משום מוקלא כלל כיון שגפיל מעי"ט אבל בפל בו מוס ב"ט אף אם אמר הככם מוס קבוע הוא אסור לשחטו מחמת מוקלא. ושלשה מלוקי דינין הם כולד הוא ומתו עמו אין מבקרין אותו משום עלטול ואם כבר ביקרו הככם מותר לו לכתחלה לומר מוס קבוע הוא ובגולד בו מוס מעי"ט אף אם ראהו הככם וביקרו אסור לו לומר מוס קבוע הוא דה"ל כן דין ב"ט אבל אם כבר אמר הככם מוס קבוע הוא מותר לשחטו שהרי כבר דן את הדין והשם מוקלא אין בו כיון שמעי"ט נולד המוס ובגולד מוס ב"ט אף אם התירו הככם אסור לשחטו משום מוקלא. ובהכי רוחא לן שמעתתא דלא היקשי קושיית החוספות שהקשו באין לדין דף כ"ו ובכירה דף מ"ז ע"ב דבאין לדין פי' רש"י שהוא מעטס דהוה ליה כן דין וכהי כודאי מוכחא סוגיא דאין לדין ובכירה איסא כהדיא דעמא משום מוקלא ופי' החוספות הוא דוחק מלבד דמוכח בגמרא בפרק כינה כהדי' דרוקא בגולד בו מוס ב"ט הוא דאית ביה מוקלא ולא בגולד מעי"ט דהא אמרינן הכם תלתא מי יומר. מי יומר דכפ' ביה מותא ומי יומר דכוכ מוס קבוע ומי יומר דמזדקיק ליה חכם :

כההיא דאין רואין. ומכא כל האמור ס"ל להק' מפרשים דבפל בו מוס מעי"ט אי אפשר לומר דלר"ש אפילו אם עבר החכם והתירו אינו מותר שהרי לא אמרו אלא אין רואין מומין ב"ט ומלשון זה נראה שאין האיבור אלא הראייה דהיינו הביקור והסתרה וגם קשיא לכו אחאי נקיט ר' שמעון במהניסין לישנא דכל שאין מקומו ניכר דאיכ' למיעשי דאין מומו ניכר כלל קאמר אי לאו משום דלא שייך למימר הכי לר' יהודה בר פלוגתי' עפי הו"ל למינקט לישנא ברירא כל שלא ראהו חכם מעי"ט אלא ודאי דבהק' לישנא כליל לן תרתי חדא שאין מומו ניכר כלל וזה אפילו התירו חכם אסור משום מוקלא ועוד שני היכא דלא איתחזי לחכם מעי"ט וזה אם התירו חכם מותר לשחטו ואפי"ל כ"ל ותיי הרוייבו באין זה מן המוכן דבגולד בו ב"ט אינו מן המוכן כלל ובמע"ט אינו מן המוכן אף לאחר שראהו חכם אינו רשאי להתייר אבל אם התירו מותר ובגולד הוא ומתו עמו אף עבר וראהו מתירו לכתחילה והא דמשבש ליה לאדא בר אוכמי ולא מוקי לההיא ברייתא דתלתא בני בהק' גווי דשרישנא משום דעל כרחיק מתנייתא דרב אושעיא פליגי אדאדא בר אוכמי משום דלמתנייתא דרב אושעיא כ"ל ותיי מוס דעי"ט כהדי מוס ד"ט וסני אחרוייבו אין זה מן המוכן. ע"כ ס"ל דאף בגול' מעי"ט אינו מן המוכן מיהא לענין זה שאף אם ראהו חכם ויודע בו שהוא מוס קבוע אסור לומר מותר הוא ואילו לאדא בר אוכמי דהיי' בבב' בפני עלמה נולד מוס מעי"ט ותיי כה אין מבקרין אותו משמשו דוק' הביקור אסור הא אם ביקרו וראהו שהוא מוס קבוע מותר לו לכתחילה לומר מותר הוא עד שמוה בא אבוי לאבוקי דרגא לגולד הוא ומתו עמו שמבקרין אותו לכתחילה והלע"ד כחכתי צבי. אשכנזי ס"ט :

שאלה פו

שאלה

ילמדנו רבנו חסיד שגמלאה בתרנגולת או כחשיל בשביעי של פסח מזה דין התרנגולת או החשיל : תשובה חמץ משכו שנתערב בפסח נר' דאין עוברין עליו כל יראה ובל ימלא אפילו מדרבנן לפי הטעם שכתב רש"י בפ' כל שעה דחמץ בזמנו במשכו אף שלא בזמנו משום דבכר' הוא ולא בדילי מיניה כולי שחא נמלא דתרתו בעינן כרת ולא בדילי מיני' ובאיבור ראויי לייבא כרת לא אבירין ליה במשכו ואפילו מדרבנן דהא הך דשלא בזמנו במשכו מדרבנן הוא וקייב רש"י פעמא משום דבכרת הא לאו הכי אף מדרבנן שרי. והא דתקן בפרק אלו עוברין בפסח כותח הבבלי ופירש"י עוברין עליהו ב"י ובל ימלא ובגמ' אמרי' דכיתח הבבלי לית ביה כזית בכדי אכילת פרס ע"כ ל"ל דאית ביה עממא דאי לית ביה עממא לא מיבעי' לאזהרה אין בו אלא אפילו לכתחילה מותר להשתותו ואפילו מדרבנן. וכן לפי הטעם שכתב הרמב"ם בפט"ו מהלכות מאכלות אסורות דחמץ הוא דבר שיש לו מתירין ע"כ ל"ל שמומר להשתותו ואפילו מדרבנן דאי אסור להשתותו מדרבנן מיהא הכי אין לו מתירין אלא יעבור עליו כל יראה ובל ימלא מדרבנן וכן למב שהסיק הרמב"ם לומר דמה שאסרוהו אף בשאינו מינו הוא לתאמר ההורה כל מחמץ לא תאכלו לפיכ' החתיירו בו על כרחיק לומר דאשעתא קמא סמיך דכיון דיש לו מתירין אחר הפסח אסרוהו במשכו דאי לאו הכי קשיא למב ליה להרמב"ם למימר לעיל דין ע' דעסס איסור החמץ בכל שהוא משום דהוה דבר שיש לו מתירין חפוק ליה דאפילו אין לו מתירין אסור משום כל מחמץ אלא על כרחיק עיקר טעם איסור החמץ במשכו משום דהוה דבר שיש לו מתירין אלא ודאי משום הא לחוד לא הוה לן למיסר אלא במיאו ולא בשאינו מינו אלא שחמירו בו אף בשאינו מינו משום שנאמר כל מחמץ א"כ מבצע דמותר להשתותו. ולא מיבעי' לדעת רוב המגיד שכתב בפ"ד דין ח' דלדעת הרמב"ם אינו עובר עליו בב"י וב"י אלא בשיש בו כזית בכדי אכילת פרס אלא אפילו למ"ש בשם הרמ"ך דאף בפחות מכן עובר ועל ידו החיך בכסף משנה נראה פשוט דעד כאן לא קאמרי אלא בשיש שם כזית

זמ' שהחוספה בקשו להכריע דאפילו במד מי יומר אסור רבי שמעון דהא קאי ארבי יהודה דלא שרי אלא בשביע בו מוס קבוע מעי"ט אינו מוכרע דר"ש תרתי קאמ' דהיינו בין מולד בו מוס מעי"ט ובין נולד בו ב"ט וכאמר החסיד דיינה ובגולד ב"ט אף רבי יהודה מודה ובגולד מעי"ט פליג עלי' דרבי יודא שרי לכתחיל' ור"ש אסור לכתחיל' ושרי בדיעבד. גם מה שהוכיחו החוספות מראשיתא דרמי בר חמא לע"ד אינו מוכרע דמתניתין דמפירין נדרים בשבת ככ"ט אחיא ואפילו רבי יודא מודה בה ואי ס"ד דעסס מי יומר כדאי הוא להיות מוקלא לר"ש בתלת מי יומר מסתברא לרבי יודא אפילו במד מי יומר ראוהו הוא להיות מוקלא דכלל דוכחא רבי יודא מחמיר במוקלא מר' שמעון אלא דבכור שגפיל בו מוס מעי"ט ס"ל לרבי יודא כיון דידע מאחמול שמוס קבוע הוא לפי דעתו ורואין מומין ב"ט דעחיה עילייה ולא מקאי ליה ואיבו הוא דקטרת ומיסיי חכם דשרי ליה לאוכלו ב"ט שהרי לכך הוא עומד לאפקוי בשעה שגדרה שאינה מחזרת לפינים בעלה שיפיר נדרה שהרי אדרבא דעתה היא שגדרה יהיה קיים וא"כ אי ס"ד דמטעם מי יומר כדאי הוא להיות מוקלא לר"ש בתלת א"כ לר"י אפילו במד מי יומר היכא דלא מיהדר למישרא נידריה מע"ט יאסר משום מוקלא ולא עוד אלא דלר"ש נתיי אית לן לאיפולגי בין מי יומר דמזדקיק ליה חכם בגדר לזיקוק חכם דבכור דבכור כיון דניחא ליה לבצל הבכור להבדורי אמאן דשרי בזכיה במד מי יומר לא מקני ליה' אבל בהפר' נדרים כיון דבעל הגדר לא איכפ' ליה מערב שבת להבדורי אמאן דשרי נדרים אדרב' רואה הוא בקיומו מסתברא דבמד מי יומר נמי ליהסר משום מוקלא :

ובהכי ניחא לי תמיכה החוספות בפרק כינה דף מ"ג ע"ב ד"ה מי יומר תימא מי דמי החם ודאי לא מזדקיק ליה חכם דאין רואין מומין ב"ט אבל הכא דאין לך איסור בדבר מזדקיק לה בעל כו' שביא ודאי תמיכה רבנא ותייראם שכתבו דבעל נמי לא ניח' ליה וכו' אינו מספיק ולדידי ודאי ניחא לא מיבעי' לרבי יודא דמתמיר במוקלא וכדכתובנא אלא אפילו לר"ש דכיון דאיכא ניחא לה בקיוס נדרה וע"כ בין השמשות אכתי בעל לא שמע דאי שמע חו לא מתיי מפר בשבת ובידה שלא להשמיע לאוזניו של בעל ומסתמא דעתה בין השמשות שלא להשמיע לבעלה את נדרה בשבת שהרי היא רואה בקיומו הדר הוה ליה ככהי' דאין רואין מומין וכן בהתר' חכם כיון שבעל הגדר רואה הוא בקיומו הרי בין השמשות מקלאו מדעתו וכו"ל

פ"ד א מ"י פ"ד מהל'
עירובין הלכה ג סמג
ענין א ט"ז ע"ד א"ח ס"י הנו
סעף יא:
פ"ה ב מ"י פ"ג מהל'
שבת הלכה י"ט סמג
לאין ס' טור ש"ע א"ח ס"י
שם סעף ג:

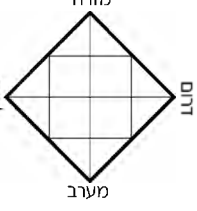
(א) [מסופתא פ"ג הי"ג
ע"ש לעיל כ:]. (ב) ע"י
מג"א ס"י ק"ג. (ג) ג'ה כ"ב:
[יומא ג: ז' עמות ח: מ"ר ה.
מכאן יג: ה' ה' ה' ה' ה'
מנחות מה: ז' ה' ה' ה' ה'
חולין פ"ג. (ד) [פסחים
נה: מ"ק יג. כחומש ס"א.
ה' ה' ה' ה' ה' ה' ה' ה' ה'
קל"ג. (ה) שמות כא יג.
(ו) במדבר לה כו. (ז) שם
פסוק כז. (ח) מצורע
פרשתא ז הל' ד-ה.
(ט) [ע"ע חו"ס יומא סו.
ד"ה וטלן וכו']].

כוה יהו כ"ל שובתי שבת. פ"ה דגזי העצרה ליכא למיתב פיאולת
אלא כה"ג שנותנין שיעור אלכסון דהא ליכא למימר זמן ריצוע
ועיגול ור' שמואל מפרש שמרצעינן ד' אמות ברשות הרבים כריצוע
עולם ואם מעציר או זורק ממזרח למערב או ממערב לזרח שייב
צד"א לחודיה ואם לאלכסונו של עולם
איוו חייב עד שזרוק או יעציר ד"א
ואלכסונו ועמוד נמי צרה"ר גבוה י'
ורחב ד' (ג) דצעינן נמי ד' על ד'
מרוצעים היינו כשמעמיד אלכסון
העמוד לאלכסון העולם אלז העמיד
האלכסון ממזרח למערב ומערב לזרח
לא סגי צד' על ד' מרוצעות ועיר
עגולה נמי אמרינן צליד מעצרינן
(לקמן ד' טו.) למרצעה כריצוע עולם
ור"ת מפרש לכלל ד' נותנין האלכסון
צריקה וזה העצרה וצמחוס שבת
ועמוד נמי לריך שיהא צו ששה פחות
צ' חומשין והא דמוזרי ככל דוחמא
ד' אמות היינו משום דנפיק מנייהו
האלכסון וכוורת דפ"ק דשבת (ד' ט.)
שהיא עגולה ואין לה אלכסון נקט
רחצה ו' דאי הוה נקט ד' הוה
משמע דלא צעי אלכסון ול"נ לפיאולת
דשבת ילפינן מערי הלויס והתם אין
נותנין פיאולת אלז לפיאולת העולם
דלמוכח צליד מעצרינן (לקמן ד' טו):
דקאמר ממלא מגרש ריעע:

והוא דבי רד"ה מ"י. הא דקתני מתני' דאם קיים קנה שציתה צעיקרו
הוא דכי הוה רהיט ממי התם קודם שחמשה התם מהניא אמירה
ואי קני התם מני' למיול לציתו בנחת: חשבה ל"ו. לילך עד ציתו אפילו
צמורה אלז לעיקרו הוה מטי צמורה אי הוה רהיט: מפגי ק"י.
הולך מעט מעט: דפ"ק אחוה.
אילן אחר היה נסמן עליו: דפ"ק
מריה מברגא. טוען פירות הרבה
ומוכרן ופורע מהן המס: לא ידענא
ל"ד. אינו מכיר אותו אילן: מוסר
שביתתו למכיר. אומר שציתתי עמך:
ולא היא. הא דאמר ליה משמיה
דרי' יוסי ליחא דלא תניח ליה צסס ר'
יוסי אלז סתמא תניח ליה לעיל
ומשום הכי אמרה צסס רצי יוסי כי
היכי דליקבלה מיניה: ד"ג ולא היא לא
תניח ליה כדרי' יוסי: נימוקו עמו.
טעמו. צמסת גיטין (ד' טו.) נוונה
שצתן של חכמים ואמר ר"י נימוקו עמו.
נים וק"ו דבר ישר כקו המשקולת:
א"ו ד' אמות. ליואל חוץ לתחום:
מקום ממקום ומקום מנייה. פסוק
שנאמר צו מקום ולא נאמר צו ניסה
דנין אותו מפסוק אחר שנאמר צו
מקום וניסה כגון אל יאל אשר
ממקומו דנין מושמתי לך מקום אשר
יוס שמה (ז) מה להלן כתיב ניסה אשר
יוס אף מקרא דאל יאל אשר
ממקומו מרצי ציה ניסה והוה כמאן
דכתיב ציה ניסה והדר דנין ניסה
מניסה וניסה מגבול כלומר דנין
ניסה זו שלא נאמר צו גבול מניסה
שנאמר צו גבול דכתיב מגבול עיר
מקלטו אשר יוס (ז) ומרצעינן נמי צאידן
ניסה דאל יאל אשר ממקומו כאילו
כתיב ציה גבול והדר דנין גבול
מגבול וגבול מחוץ דנין גבול זה שלא
נאמר צו חוץ מגבול שנאמר צו חוץ
שנאמר ומלא אותו גאל הדס מחוץ
לגבול (ז) ומרצעינן חוץ מג"ש להאי גבול
דאל יאל אשר ממקומו והדר דנין
האי חוץ מחוץ דומדותם מחוץ לעיר
דכתיב ציה אלפים צלמה: ושם
הכהן ובלהה. צמורת כהניס (ז) שניה
צנגעי צמים צצוע של הסגר ראשון
כתיב ושב הכהן ציוס השציעי וראה
והנה פשה הנגע צקירות הצת וכתיב

הנהרות הב"ח

(א) רש"י ד"ה י"ג וצ' וצ'
הכהן וכו' מ"ל וצ' וצ' וצ'
וראה הנה: (ב) תד"ה
כוה כו' גבוה עשרה ורחב
ארבעה דסגי נמי
בארבעה על ארבעה וכו'
אלז העמיד האלכסון
העמוד ממזרח למערב
ומערב: כזה

תורה אור השלם

(א) רא"י פי י' נתן
לכם השפת על כן הוא
נתן לכם ביום הששי
לחם יומים שבו איש
תחתיו אל יצא איש
מקומו ביום השביעי:
[שמות טו. כג]

(ב) ומדותם מחוץ לעיר
את פאת קדמה אלפים
באמה ואת פאת נגב
אלפים באמה ואת
פאת ים אלפים באמה
ואת פאת צפון אלפים
באמה והעיר בתוך זה
יהיה לחם ששית
הערים: [במדבר לה. ח]

(ג) ומגרישי הערים אשר
תתנו ללויים מקודם
העיר וחוצה אלף אמה
קב"ב: [במדבר לה. ד]

(ד) ושב הפתן ביום
השביעי וראה והנה
פשה הנגע בקירית
הבית: [ויקרא יד. פט]

(ה) וכל הכהן וראה
והנה פשה הנגע בבית
צדעת מקארת הוא:
בבית מקארת הוא:
[ויקרא יד. מ"ד]

מחוץ לעיר את פאת קדמה אלפים באמה וגו' ונילף א מקיר העיר וחוצה
אלף אמה דנין חוץ מחוץ ואין דנין חוץ מחוצה ומאי נפקא מינה א הא תנא
דבי רבי ישמעאל ושב הכהן ובלה הכהן זו היא שיבה זו היא ביאה הני
מילי היכא דליכא מידי דדמי ליה אבל היכא דאיכא מידי דדמי ליה מדדמי
ליה ילפינן: אלפים אמה עגולות: ורבי חנינא בן אנטיגנוס מה נפשיך אי
אית ליה ג"ש פיאולת כתיבן אי לית ליה גזירה שוה אלפים אמה מנא
ליה לעולם אית ליה גזירה שוה ושאינ הכא דאמר קרא א זה יהיה להם
מגרשי הערים לזה אתה נותן פיאולת ואי אתה נותן פיאולת לשובתי שבת
ורבנן תני רב חנניה אומר כזה יהו כל שובתי שבת א"ר אחא בר יעקב
המעביד ד"א ברה"ר אינו חייב עד שמעביד הן ואלכסונו א"ר פפא ב בדיק לן
רבא עמוד ברשות הרבים גבוה י' ורוחב ד' צריך הן ואלכסונו או לא
ואמרינן ליה לאו היינו דרב חנניה דתניא רב חנניה אומר כזה יהו כל
שובתי שבת: וזה הוא שאמרו העני מערב ברגליו אומר ר' מאיר אנו אין לנו
אלא עני וכו': אמר רב נחמן מחלוקת במקומו דר"מ סבר עיקר עירוב בפת
עני

וצתירה וחללו את האצנים ואת הצית יקציע מצית יקלף עפר הצת קציצ הקיר ועפר אחר יקח וטח את הצת וכתיב ואם ישוה הנגע ופרת
צצית וגו' ונתן את הצת ותניא ופרת יכול לא יהא טמא עד שיחזור ויפשה ת"ל זרעת ממלאת זרעת ממלאת זרעת ממלאת
האלמורה צצגדים טימא את החזור וע"פ שאינו פושה אף זרעת ממלאת האמורה צצמים טימא את החזור וע"פ שאינו פושה יכול חזר ופרת
צו ציוס יהא טמא נאמר ואם ישוה הנגע ונאמר ושב הכהן מה שיצה האמורה להלן צסוף צצוע אף שיצה האמורה כאן צסוף צצוע למדנו שנותן
לו שצוע אחר החליצה וקיצה וטיחה אס חזר הנגע נותנו ואם לא חזר מטרהו אין לי אלז חוץ וקוצה וטח ונותן שצוע אלז צפושה שצוע של
הסגר ראשון מניין לנגע שעמד צעיניו צראשון שלא פשה והכהן לא חלץ ולא קצה ולא טח והמתין שצוע שני ופשה שצוע שני מניין שהוא חולץ
וקוצה וטח ונותן לו שצוע ואינו נותנו מיד ת"ל וצא הכהן (ה) והנה פשה וגו' וע"ג דהאי קרא צתריה דאם ישוה הנגע כתיב דמשמע דצנגע
החזור קאי מפיקין ליה התם מהאי משמעות ומרצעינן נתיחא לנגע החזור וע"פ שלא פשה והאי וצא הכהן וראה והנה פשה דמשמע דצעינן פשיון
מוקמינן ליה צנגע שעמד צראשון ופשה צשני וע"ג דכתיב נתיחא ופשה חתריה יליף צג"ש נאמר כאן צפשה צשני וצא הכהן ונאמר צפשה צראשון
ושב הכהן א היה שיצה הוא ציאה כלומר זו כו מה להלן חולץ וקוצה וטח ונותן לו שצוע אף כאן חולץ וקוצה וטח ונותן לו שצוע ואם חזר שוז צעי
נתיחא אלמלא וע"ג דלאו שיצה הוא כיון דשיצה וציאה חדא מילתא היא דתרויהו משמע שצא מציתו שצא מציתו שצא מציתו שצא מציתו שצא מציתו שצא מציתו
אי אית ליה ג"ש. דמקום מניסה וחץ מחוץ כדאמר לעיל: פיאולת כתיב. דכתיב פאת (נג) ופאת משמע מרוצע: הן וא"כ בסיני. ד"ה וכו'
חומשי אמה דאמרינן כזה יהיו כל שובתי שבת פיאולת תן לכן וגזי העצרה ליכא למיתב פיאולת אלז כה"ג שנותנין להן שיעור אלכסון דהא
ליכא למימר צה רצוע ועיגול: בדיק לן. מנסה אותנו: מו בעינן הן וא"כ בסיני. שיהא רחב ד' כריצוע שחולל למנוח צו אלכסון דצבר עגול אין
לו אלכסון: מחלוקת במקומו. גרסינן ציו"ד מחלוקת דר' מאיר ור' יהודה דקא שרי ר' יהודה אפילו לעשיר לערב צרגליו צלומר צציתתי צמקומו:
וזה שאמרו דמתני' לקמן מפרש אהיכא קאי אי אמכיר אילן דקתני דאמר שציתתי צמקומו: אמר ר' יהודה דאמר שציתתי צמקומו:

רבינו חננאל

שנתנו עירובו בדרום.
פ"י אם נתן עירובו בצפון
בסוף אלף אמה יש לו
לילך בצפון ג' אלפים
אמה אלפים תחמו
שבצפון ואלף שהעתיק לו
מן הדרום נשאר לו בדרום
אלף אמה ובענין הזה
בצפון: פ"קא מהלך
מקומם רגליו ועד
עיקרו אלפים אמה.
אמר רבה והוא כי רהיט
מטי תותי האילן קודם
שקדש היום והאי דקתני
היה ירא שוא תחשך
לביתו אבל לאילן מצי
אילן. אי נמי כי מסגי
קליל קליל. אבל אם רהיט
מטי. פ"י דקלא דסבילא
דקלא נפל על דקלא אחר
היה עמוס והיה נקרא
דקלא דסבילא אחוה. דקלא
דפריק מריה ביה דקלא
גדול והיה ערשה פירות
הרבה והיה בעליו מוכרם
ופורע המס שעליו. והיה
נקרא דקלא דפריק מריה.
כלומר פודה בעליו מן
המס שעליו. הא דא"ל
רבה לרב יוסף משום דר'
יוסי תניא ר' יוסי אמר
[אם הוין שנים אחד
מכיר אילן או גדר או
מקום ואחד אינו [מכיר]
מוסר שביתתו למכיר
והמכיר אומר תהא
שביתתנו במקום פלוני. זו
הבויהיא לא שנתא ר' יוסי
אלא אמר רבה משום דר'
יוסי כדי שיקבלוהו ממנו
רב יוסף משום דר' יוסי
נימוקו עמו: מתני' אם
אינו מכיר או אם אינו
בקי בהלכות כו'. הני
אלפים אמה היכא כתיבן
דתניא שבו איש תחתיו
אלז אמות אל איש איש
ממקומו אלו אלפים אמה
מניל אמר רב חסדא
למדנו מקום ממקום
כתיב הכא אל יצא איש
ממקומו ביום השביעי
וכתיב התם ושמתי לך
מקום אשר יוס שמה מה
זה מקום יש בו ניסה אף
זה מקום (אילן יש בו
כתיב) [הוי כמו שכתוב
בו] ניסה וילפינן ניסה
מן ניסה כתיב הכא ניסה
וכתיב התם ואם יצא יצא
הרצח את גבול עיר
מקלטו אשר יוס שמה
מה ניסה זו יש בה גבול
אף ניסה זו יש בה גבול
וילף גבול מגבול כתיב
הכא גבול וכתיב התם
ומצא אותו גאל הדס
מחוץ לגבול עיר מקלטו
וילף מחוץ ממחוץ
ומדותם מחוץ לעיר את
פאת קדמה אלפים באמה
ואת פאת נגב אלפים
באמה וגו' ואקשינן
אדילף מחוץ ממחוץ
באלפים גילף מחוץ
מחוצה אלף אמה סביב שנה מקיר העיר וחוצה אלף אמה סביב ודחינן דנין מחוץ ממחוץ ואין דנין מחוץ ממחוץ.
ואקשינן על ד' חנינא בן אנטיגנוס דתני בביתו אלפים אמה לכל רוח עגולות מה נפשך אי בג"ש גמר מהני אלפים
אמה מרובעות הוה ליה למימר דהא בקרא כתיב. פ"י פאת קדמה ופאת נגב ופאת ים ופאת צפון ולא אשכחתי לה
פיאות אלא [בקובע] [במרוצע] ואי לא גמיר גזירה [שהן] אלפים תחום שבת מנא ליה ופרקינן לעולם ג"ש ושאינ
מגרשי עיר הלויס דכתיב בהו זה יהיה לכם מגרשי הערים כלומר לזה אתה נותן פיאולת וערשה אותן מרובעות ואי אתה נותן
פיאות לשובתי שבת דגמירי מיניה. ורבנן דבעי מרובעות סברי כדתני רב חנינא זה יהיה לכם כזה יהיו כל שובתי שבת.
פ"י רבנן סברי פיאות הן הוויות וק"ל כל אמא ברביעא אמא ותרי חומשי באלכסון הלך ד' אמות שאמרו חכמים אין
ה' אמות וג' חומשי אמה וכן למידית ד' אלפים אמה תחום שבת. אמר רב אחא בר יעקב המעביד ד' אמות כהי"ד אינו
חייב עד שיעביד ד' אמות ואלכסונו שהן ו' אמות פחות ב' חומשינן. אמר רב פפא בדיק לן רבא עמוד ברה"ר גבוה י' ורוחב
הוא שיעורו ר"מ אומר אין לנו אלז העני ר' יהודה אומר אחד עני ואחד עשיר לא אמרו מעריבין [בפת]

שכעסתם יחדיו לכך לא תמנע ממנו ולא ישמע לך [א].
 תתקעה אם אדם שומע דבר תורה מאדם טוב ויודע שאינו מתקבל על לב אם
 אומרו וילעיגו בו אל יאמר אותו הדבר בשם אומרו אלא יאמר טעיתי
 אני (א) וזהו כל הני מילי מעליותא תדרשון משמי [א].
 תתקעו (כי) [כתיב] (איוב כ"א ג') ואחר דברי תלעיג וכי מותר להלעיג אלא כגון
 מתייכי עלה במערבא [א] שצריך אדם לתת מתן לדבריו עד שישקלם [ב]
 או יאמרם לחכם כמו שאמר [ג].

תתקעו אדם ששומע טעם טוב או קושיא טובה או תירוץ טוב ממין או ממומר
 או מאדם שמחטיא את הרבים [א] אל יאמר דבר משמו (א). אם שמע
 דבר ^{מאמר החכמה} מקטן או מנבזים והוא יושב בין בני אדם שהוא יודע אם יאמר משמו שלא
 יקבלו דבריו ^{הרה"ק 10/09/2018} ואע"פ שהדברים נכונים מוטב שלא יאמר משמו [ב] אלא א"כ שמתחלה
 יצא הטעם ממנו (כ). זאב שמו ראובן ויש ראובן אחר יאמר שמעתי בשם ראובן.

פ י ר ו ש

תתקעה (א) ר"ל כשרואה שמלעיגין על דבר
 זה אל יאמר הלא פלוני אמר כך
 אלא יאמר טעיתי אני.
 תתקעו (א) נראה שכאן צריך להיות הכתוב
 להלן וזהו שנאמר הט אונך וכו' כאלו
 לא יצא מפיהם אם שמע דבר מקטן וכו'.
 (ב) ר"ל אם אמר תחלה הדבר בסתם וקיבלו
 ממנו אז מותר לומר אח"כ בשם אומרו.

מ ק ו ר ח ס ד

תתקעו. [א] ע' יבמות צ"ח א ת"ח שמורה הלכה אם קודם מעשה אמרה שומעין לה, ואם
 לאו אין שומעין לה.
 תתקעה. [א] ביצה כ"ח א.
 התקעו. [א] ביצה י"ד רע"א. [ב] בעבה"ג ע' סנהדרין ז' אם ברור לך הדבר וכו', ובר"ש
 ריש זבים מתוספתא לא כל הקופץ משובח אלא מי שנותן טעם לדבריו, וע"ע בתוספתא
 ספ"ו דסנהדרין ובפ"ה דאבות ואינו נבהל לדשיב עי"ש. [ג] בס"ת מק"נ סי' תשפ"ט הגי'
 או שיאמרם לחכם קודם שאמר, ר"ל לפני דרשו הדברים ברבים יאמרם לחכם לשמוע אם
 ייטבו בעיניו.

תתקעו. [א] ע' תוס' סוטה י"ב א ד"ה אחרים אומרים כו' שראה בקונטרס צרפת שמועות
 שקיבל מאלישע בן אבויה קבעום בשם אחרים כו', ויעוין בסוף הקדמת הרמב"ם
 לשמונה פרקים שכי' אפשר שאביא לפעמים מאמר אחד כולו מס' המפורסם בלשוננו [ר"ל מספרי
 פלוסופיה ערביים] וכו' ואע"פ שלא אזכיר אמר פלוני וכו' ואפשר שיהיה מביא זכרון שם האיש
 ההוא לחשוב מי שאין לו חין שהדבר שהוא נפסד בתוכו רע שלא יבינהו ומפני זה האיתי שלא
 לזכור האומר כו', וע' שו"ת מחנה חיים ת"ג סי' י"א אם מותר לירא אלהים לומר דבר שמועה
 של תורה מאיש של אנשים חדשים אשר קמו בב"ג ומצדד מקודם שמותר דקבל האמת ממי
 שאמרו אמנם הנה הרשב"א בתוה"ב בדיני פת פלטר כו' דאם ת"ח הוא האוכל אסור לספר שמועה
 משמו דאמרו (ע"ז ל"ה) לא תשתעו מניה דאיבו דאכל נהמא דארמאי כו' עי"ש. [ב] ע'
 מג"א סי' קנ"ו שכתב אם שמע דין ונראה לו שהלכה כך מותר לאמרו בשם אדם גדול כי היכי
 דלקבלי מיניה עירובין נ"א פסחים קי"ב עכ"ל, ויעוין גם בשבת קס"ו א א"ל אתא אגרתא
 ממערבא משמיה דר' יוחנן דאסור, וברש"י כי היכי דלקבל מיניה, ובפסחים כ"ז ב סבר שמואל
 אתנייהו איסכא כי היכי דניקופ רבנן לאיסורא וברש"י כי היכי דתיקו הא מילתא דאיסורא
 בשם רבנן ויעשו בני אדם כמותו שהכל הולכין אחר רבים שאם אני אומר הלכה כרבי לא
 יאמינו לי [ועמ"ש"כ בהגהותי לקדושין מ"ד ב אסכיה ושדרוה כו'] וכן בגטין כ"י ע"א ונפק לוי

ואם יאמרו איזה ראובן אל יגיד אלא אם הוא יושב שם, ואם אותו הוא יורא שמים יאמר לזה אל תגיד משמי כדי שיהיו הדברים מקובלים [ג]. וזהו שנאמר (משלי כ"ב י"ז) הט אונך ושמע דברי חכמים ולבך תשית לדעתי אם אינם הגונים ולבך תשית לדעתי לדעתם לא נאמר אלא לדעתי [ד] כאלו לא יצא מפיהם. ואם שמע מהצדיק טעם שאין נראה לו בטוב הרי כתיב (ויקרא י"ט י"ח) וזהבת לרעך עמוד כשם שהיה לך צער שהיו אומרים משמך דברים שאין בהם ממש כך אל תאמר משמם דברים שאין בהם ממש [ה].

תתקעח מי שלמד לפני יהודי ולאחר שלמד המיר הרב לא יאמר הטעמים ששמע ממנו משמו שהרי רבן שמעון בן גמליאל שנה שמו של ר' מאיר וקרא

מקור חסד

דרשה משמיה דרבי ולא קלסוה, משמיה דרבים וקלסוה וברש"י שם, וע' בתוס' סוכה ל"ד ב ד"ה ולדורוש להו כר"ע דמיקל טפי כו' תימא הא לא ס"ל כר"ע וכו', ובנזיר ל"ט רע"א ד"ה והא אותביה כו' אר"פ אנא סברי לאו גמרא הוה בידיה לכך בדיתי מלבי והוספתי על לשון הברייתא כדי לראות אם מדעתו אמר כו', וע' בבא מציעא ק"ט ב ד"ה מסלקינן ליה כו' להפחיתו אמר כן כו', ובגמ' בבא בתרא ה' ע"א א"ל זיל פייסיה ואי לא דאיננא לך דינא כרב הונא כו', אמנם בירושלמי נזיר פ"ז ה"א גבילה אמר קומי ר' יוחנן בשם ר' אחא כו' אנא לא אמרית ליה כלום וכו' אייתוניה ואנא מלקי ליה, הרי שאסור ליחס דברים למי שלא אמרם, ומה שהוכיח רבינו מפסחים קי"ב א שאמרו אם בקשת להיתנק היתלה באילן גדול, הרי איפכא משמע בכדי שלא להתלות כמו באמרם הרוצה לאבד מעותיו ישתמש בכלי זכוכית (ב"מ כ"ט א) שנשמע מזה שלא להשתמש בכלי זכוכית, וכן בענינו הרי הכוונה שאל יתלה באילן גדול כדי שלא יחנק כמתנבא מה שלא הוגד לו, וע' תפא"י אבות פ"ה מ"ה, ומה שציין המג"א לעירובין ג"א וכונתו דהא דרבה זר"י הוה קא אזלי באורחא וכו' שסיימו בגמ' ולא היא לא תני ליה כו' יוסי אלא כי היכי דלקבל לה מיניה משום דר"י גימוקו עמו הנה כבר העירו בגה"ס שם שבתוספתא פ"ג איתא להדיא ר' יוסי אומר אם היו שנים כו' והמעין ימצא שלא פורש שהאינו מכיר מוסר שביתתו למכיר אך סתם ששניהם מותרים וזהו אך מה שהבין רבה בדברי ר' יוסי ומסדרו הש"ס דייקו ותנו ולא היא ר"י לא אמר זה אך כיון שר' יוסי שתק שנימוקו עמו [וראה בניצוצי זהר שמות ד' ע"א אות ד] ולא גילה טעמו נחת רבה לסוף דעתו ואמר משמו כהבנתו בדבריו אף דלאו בפירוש אתמר אלא מכללא, כן אין הוכחה מפסחים כ"ז א וגטין כ' ע"א מה שאמרו דעת היחיד משמיה דרבים לפי שסמכה דעת שמואל ולוי לדעת רבי והוי רבים, ע' בבא מציעא ה' ע"ב מדאפיך שמואל וברש"י שם, ועכ"פ הך דינא שבכדי שיקבלו דבריו מותר ליחס אותם למי שלא אמרם אין להוכיח מכאן ויעוין בתשובת רב פלסוי גאון בחמדה גנוזה סי' ק"כ ובברכי יוסף יו"ד סי' רמ"ב אות כ"ט מתשובות הגאונים כת"י, וע' בספרו יעיר אוון מערכת ק אות כ"ג קבלת, ועכ"פ רבינו שפיר קאמר שמותר שלא לגלות שם אומרם, וע' בשו"ת מחנה חיים הנזכר ומש"כ בהערה הסמוכה. [ג] שאם כי זכות היא לאדם שיזכר שמו בבי מדרשא הנה גדולה הימנה היא שיזכה שתקבע הלכה כמותו, וזהו שאמרו בב"ק ס"א א כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי כל המוסר עצמו על דברי תורה אין אומרים דבר הלכה משמו כו', כלומר חכם הממית עצמו באהלה של תורה זכה שיקבלו דבריו כהורה שלימה ויצאת מרשות היחיד שלו להקרא בסתם כדנקטו ברות רבה פ"ה א עשאה מכנתא וקבעה הלכה לדורות, וכן נהג רבינו הקדוש במשנתו כשנראין לו דבריו של חכם שנה אותם בלשון חכמים אומרים, לא היה בזה קפוח זכות האומר שלא הוזכר בבי מדרשא כיון שזכות יתירא היא שהוקבעו דבריו כתורה שלימה ע' רש"י בבא מציעא ל"ג רע"ב וראה מש"כ בס' מרגליות הים כרך סנהדרין מ"א סע"א אות ל"ד. [ד] חגיגה ט"ו ב. [ה] בעבה"ג מב"ק צ"ח אי משכחת להו לא תימא להו ולא מידי ע' רש"י שם, ובעירובין ס' חזי ולא מצוחי עליה בבי מדרשא.

ואת ציטי עשר שנים רלופים מוונות על שלחנו נתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש לי ולכל בני, והייתי חנוש צבית מדרשו וחדר מעולה שבצביתו בית מלא ספרים, וטוב עין הוא יצרך זה משה אשר ציתו היתה פתוחה לרווחה בהכנסת אורחים, והרבה לדקות עשה עם ישראל ודקתו עומדת לעד ^{ש"ל} כ"ד נפשות מישראל אשר בצרזל בא נפשם במשפט הגדול טריבנאל צלובלין מחמת עלילת שוא צעו"ה, וזה ידוע ומפורסם אשר כל צאיה לא יצובן ולא ישיגו ארחות חיים והוא כחוא מכמר אשר אין רחמים עליו נכמ"ט, וחמי הקלין שס נפשו בכפו, בחמלת ה' ברוב עוז השתדלותו נתן לו ה' חן צעיני המלך והשרים היושבים ראשונה במלכות פולין והציל את כולם, נכנסו צשלוס ויכאו צשלוס וצצבי דנור לא שליט צאחד מהם, ולא זו אף זו שהשיג קנסות גדולות על המעלילים לאלפים ולרצבות, אשר אין זכרון לראשונים וגם לאחרונים מהשתדלות הגדול שלא חס על נפשו ומאודו, כאשר ידוע ומפורסם למנהיגי קייני גליל פונא ולמנהיגי קייני ק"ק צלובלין, ועפ"ה גלגולי דברים אלו יכא נקי מכל נכסיו ונכסיו צניו, ונתקבלתי לרב ומ"צ לק"ק שידלאווי ואמרתו הנה נא עיר קרובה אמלטה נא שמה וחתי נפשי, והנה ראייתי שאין משנמי סדורה וצורה מרוב טרדות הקהלה, צפרטות בקהלות קטנות אשר כל דבר קטן וגדול יצאון אל הרב העיר, וצחתי לישב צאהלה של חורה צאיה מקומן של צשחים צבי רבני, וקרבני לעבודת הקודש הרב הגאון הקלין והגיד צבד מוהר"ר שמשון ווינא נר"ו; ונצחתי לישב צאהל צית המדרש צק"ק וירמיזח עם שר רבנים מופלגים וצחוס מחותני הרב המוצהק החסיד המפורסם צבד מוהר"ר מיכאל ז"ל, וישצתי שס ימים ועשור והטיצו עמי ק"ק הני"ל והחזיקו לי ישיצה חסובה.

ואף גם שס לא מלחתי מנוח לקף רגלי כי מחמת רעש מלחמות צרפת לא היה סיפק ציד הגאון הקלין מהר"ש לצנות צית לשמו, ונתקבלתי לקהלה מפוארה ק"ק פרוסטיץ וישצתי שס כמו עשר שנים, ויד הגאון מהר"ש היה עם יד האלופים הקהל להטיצ עמי צכל מילי דמיטב, עד שנתקבלתי שנית לק"ק שידלאווי, וגדול חסדס האחרון מן הראשון הם

החזיקו יד צכל כחם, כפלו לי צכרי מחרומת הלשכה והחזיקו לי יציבות חסובות, ישלם ה' פעלס ומשכורתס לחיי העולם. ורשמותי הכל צכתב חנוש מה שחדשתי לתלמידים צטור יורה דעה צהגדות שעורין ממידין כסדרן עד אחר הלכות יין נסך, וגם הרבה חסובות וחידושים וציאורים על דברי חוספות החמורים, וגם לקטתי שושנים מתוך הדרושים לכל חפציהס אשר דרשתי דבר המחקבל אל הדעת וקרוצ לפשוט צקצת הגדות הש"ס צכל מסכת ומסכת, וכעת לא זכיתי להציא כל חידושי על שו"ת ועל הטור יורה דעה, כי דברי תורה מעות קונות, עד אשר ימלא ה' את ידי מלא כף נחת וימלא ידי אחת לאחת להציאם לצית הדפוס שנית. וקרייתי לספר זה פנים מאירות כי צטחתי צה' שיאירו פני הקורא צהלכה, חן לחכם ויחס וממילא שמעתא רווחא ויוסיף לו ה' צרכה. ומדחי מילי דלגדחת להוציא חלק אי אפשר י", ואציגה לפניך ג' מחמרים אשר מעולם לא שמעתי פירוש מספיק על הגדות אלו.

האם רצוי שהמחבר ספר יכתוב שמו על ספרו ותחילה אצאר שאלה קטנה אשר העיר לי ה' און בלימודים והרהרתי צלצי שקצת מחברי ספרים העלימו שס מרוב ענוותנותם, אס משנת חסידים הוא זה, מהא דלמרינן (יבמות 15): 'אגורה צאהליך עולמים' (תהלים סא ה), אמר דוד רצונו של עולם יהי רצון שיאמרו שמועה מפי צעולם הזה כדי שיהיו שפתותי דוצבות צקצר, אס כן יש לומר דיומר טוב לקרות שמו על הספר י".

ולברר דבר זה נצאר חחילה מאמר תמוה צירושלמי פרק היה קורא (בבלי פ"ג ה"א) רבי יוחנן הוא מסתמך על רבי יעקב צר חידו והיה ר' אלעזר חמי ליה ומיטמר מן קדמוהי, אמר הא תרתין מילי הדין צבלייא עציב צי י", חדא דלא שחיל צשלומי, וחדא דלא אמר שמועה משמי, אמר ליה כך אינון נהיגין דועירא לא שחיל צשלמא דרבה וכו' י". וצש"ס דלין ציבמות סוף פרק האשה רבה (ע"ה) הוצא מאמר זה יומר צאריכות י". ולכאורה יש לדקדק למה קפיד שלא אמר הלכה

ביאורים והערות

מזה כלום. יב. כדי שיזכירו שמו על שמועותיו וכך יהיו שפתי המחבר דובבות בקבר. יג. ר"א בן פדת היה תלמידם של רב ושמואל בבבל, ואח"כ עלה לא"י ושם נעשה תלמידו של רבי יוחנן. יד. שם מבואר שר"א הטמין עצמו מפני רבו כדי שלא יצטרך לשאול בשלום, משום שבל סברו שאין זה כבוד לשאול בשלום רבו. עוד הקפיד ר"י על כך שר"א אומר שמועותיו של רבו ואינו מזכירו בשמו, אמר לו ר' יעקב בר אידו, שעושה כן מפני שכולי עלמא ידיעי שר"א הוא תלמידו של ר"י וכל שמועותיו ממנו, ולכן אינו צריך להזכירו בשמו. טו. שם מבואר איזה מימרא דר"י דרש ר"א ולא הזכיר שם רבו, ובהמשך הסוגיא מובא שבאו

זר אידי פייס אותו שהכל יודעים שר' אלעזר הוא תלמידך וידעו שממך יאל הוראה זו ויסמכו על זה כאלו אמרה משמך.

וזה שפריך תלמודא ור' יוחנן מאי טעמא איקפד כולי האי, הא על כל פנים קמי שמיא גליא שהוא אמרה, ומתוך הש"ס דאמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב 'אגורה באהלך עולמים' וכו' אמר דוד יהי רצון שיאמרו הלכה משמי, משום דגבי דוד כתיב (שמואל א' טו יח) 'וה' עמו' מלמד שהלכה כמותו (סנהדרין ג:). ואם יאמרו הלכה זו משמו יקבלו התלמידים, וכל עת שילמדו הלכה זו יהיו שפתותיו דוצבות בקצר, מה שאין כן אם לא יאמרו משמו אפשר שלא יקבלו התלמידים ולא ישנו התלמידים צבית המדרש הלכה זו, ומהאי טעמא איקפד נמי ר' יוחנן עד שפייס לו ר' יעקב זר אידי.

ובזה מצוה שחילתנו אשר שאלנו על גדולי המחזרי ספרים שהעלימו שם, דשפיר עזדו, וכל לצבות דורש ה' יחד אם מרוב ענוה עשו כן שפיר עזדו, כיון דדצריהם נכתבים צעט צרול ונחפשטו חצוריהם צישראל, וכל אימתי שילמדו מתוך ספריהם יהיו שפתותיהם דוצבות בקצר, וקמי שמיא גליא וה' לא יקפח שכרם ולא ימנע הטוב להולכים צתמים י'.

ביאורים והערות

עליהם מכמה סוגיות בש"ס, בגמ' (סנהדרין ג:). אמרו שנחמיה בן חכליה לא זכה שיקרא ספרו על שמו, הרי דזכות הוא למחבר שיקרא שמו על ספרו, אף שזכה נחמיה שנתקבלו דבריו ונקבעו בספרי הקודש, ולומדים בהם בכל עת, אפ"ה חשיב עונש שאין שמו נקרא על ספרו, מוכח דאף שאין בזה לצורך קביעות הלכה, אפ"ה צריך שיקרא שמו על ספרו. [וכתב שם: ונפלאיתי מאד על מאור עינים כמוהו דשפיר חזי, איך לא שלטה עיונו על הא דנחמיה הנ"ל]. עוד הקשה מהא דאמרו (הוריות ג:). דקנסו לר"נ ולר"מ שלא יאמרו הלכה בשם, אף שפסקו הלכה כוותיה, כמבואר שם בגמ' כשישבו בחוץ לביהמ"ד אמר ר' יוסי 'תורה מבחוקי', ואף כמה דורות אחריהם אמר רבי לר"ש מי הם הללו שמימיהם אנו שותים ושמותם אין אנו מזכירים. הרי דאמרו שמועותיהם ונקטו הלכה כדבריהם, ומ"מ חשיב עונש שלא הזכירם בשמותיהם. עוד אמרו בגמ' (פסחים קד:) שאמר רב יהודה לרב יצחק בריה 'וברבנותיה דמר וסררותיה דמר גרמא ליה למר דלא תימא שמעתיה מפומיה'. ופירש הרשב"ם דר"י הקפיד עליו ולכן אמר לו דלא תיגמר שמעתיה מפומיה דרב יצחק אלא מפומיה דאביי, ואמרינן כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו שפתותיו דובכות בקבר. עוד אמרו (ב"ק סו.) כל המוסר עצמו למות על דברי תורה, אין אומרים דבר הלכה משמו. הרי שאמרו ההלכה אך לא בשם אומרה, וחשיב עונש לבעל המימרא. עיי"ש עוד הוכחות שאיכא מעלה בהזכרת שם בעל המימרא אף בלא הענין שיפסקו הלכה כוותיה. וראה שם מה שביאר באריכות ענין שיהיו שפתותיו דובכות בקבר. ויתכן ליישב דעת רבינו דודאי איכא מעלה וחשיבות בהזכרת שם בעל המימרא, אך אין זה קושיא על מחברי הספרים שהעלימו שמותיהם, משום דהם משום ענוה שהיתה בהם לא רצו שיכבדו בתורתם, ועדיף היה להם להפסיד מעלה זו, אלא שהוקשה לרבינו איך לא חששו שיפסידו שיהיו שפתותיהם דובכות בקבר, ע"ז תירץ רבינו דכיון שהספרים נדפסים ודבריהם נלמדים ונאמרים בכית המדרש, יהיו שפתותיהם דובכות גם בלא הזכרת שם, כיון שכלפי שמיא גליא. ובספר עמק שאלה בהקדמתו כתב ליישב דעת רבינו, ובתחילה הקשה על בן המחבר דברי נחמיה, דלדבריו יקשה מהירושלמי שהביא רבינו, דמה פייס ר' יעקב בר

משמו, הלוא קמי שמיא גליא מי חידש הלכה זו, והגע צעמך וכי צעביל שהאומרו אינו מוזכר בשם מי, יקפח ה' שכרו הראוי לו ולא יהיו שפתותיו דוצבות, וכמו זר נחשצ דצר זה.

וזהבין הדבר נקדים גמרא דכתובות דף כ"ה (ע"ב) גבי חילוק גרנות רחיה לכהונה, דחזייה ריש לקיש לר' אלעזר צישות ואמר ליה שמעת מילי דצר נפחא ולא אמרת לי משמיה. ופירש רש"י (ד"ה חזייה) שהצין שמפי ר' יוחנן שמע לשון זה וכשאמרה לא אמרה בשם ר' יוחנן לפיכך לא קיבל ממנו ט'. עכ"ל. וכי האי גוונא איתא צפרק צמה מדליקין (שם ע"ב) דאמרו רבנן קמיה דאביי משמיה דר' ירמיה ולא קיבלה, כי חתי רבין אמרוה רבנן משמיה דר' יוחנן וקיבלה. הרי לפניך שלפעמים אינם מקבלים דבריו אבל אי אמר משמיה דגברא רצא מקבלים ממנו.

ביאור הענין שיש באומר דבר בשם אומרו

ובראה דזה היה כוונת ר' יוחנן שאיקפד על ר' אלעזר שלא אמר הלכה משמו, אף דקמי שמיא גליא מכל מקום חשש שלא יקבלו התלמידים הלכה זו וישתכח הדבר לגמרי, ואילו היה אומר משמיה, היו התלמידים מקבלים דבריו. ור' יעקב

לפייס את ר"י בכך שהוכיחו לו מיהושע שדרש בשם משה רבינו ולא הזכיר זאת, משום שהכל יודעים שיהושע תלמידו של משה הוא. טז. שם איתא שר"ל לא החזיק אדם בכהונה אלא אם העידו עליו שקיבל תרומה בשעת הגרנות, ותמה ר"א וכי במקום שאין גרנות לא נוכל להחזיק אדם לכהונה. לאחר זמן שמע ר"ל סברא זו מפיו של ר"י, והבין שר"א אמר זאת לאחר ששמע כך מר"י ועל כך החזיר פניו לר"א והביט בו בעין רעה שלא אמר לו הדברים בשם ר"י. יז. המבואר בדברי רבינו שהענין להזכיר שם בעל המימרא הוא דוקא במקום שהלכה ודאי כבעל המימרא, מטעם שאם יזכיר שמו יקבלו דבריו להלכה, ויבואו להזכיר דבריו בכל עת שיעסקו בהלכה זו ונמצא שבהזכרת שמו גורם שיחזרו שוב ושוב על אותה הלכה שאמר בעל המימרא וכך יהיו שפתותיו דובכות גם להבא, אמנם עיקר הגורם שיהיו שפתותיו דובכות הוא עצם הזכרת המימרא, ומש"ה באופן שאין זה ודאי שיפסקו הלכה כמימרא זו, אין צורך להזכיר שמו, שהרי בשעה זו שמזכיר את המימרא הרי שפתותיו של בעל המימרא דובכות, דהלא כלפי שמיא גליא מי הוא בעל המימרא, ולעתיד לא יזכרו שוב הלכה זו כיון שלא יקבלו דין זה להלכה. החיד"א הביא דברי רבינו אלו בכמה מספריו, בשם הגדולים (מערכת ספרים אות ז ספר הזכרונות) האריך להוכיח כדברי רבינו מהא שרבינו הקדוש בסדרו המשניות לא הקפיד לשנות כל דין בשם אומרו אלא הרבה משניות כתב בסתם, ולפי"ז אתי שפיר כיון שידע רבינו הקדוש כי הלכה כסתם משנה, א"כ אין לחשוש שמא לא יקבלו הדברים בלא שם אומרם, וכן הרמב"ם בספרו כתב כל הדינים כסתם ולא כתב שמות האומרים. עיי"ש עוד מה שפירש לפי"ז כמה מימרות. עוד הביא כן משם ספר חסידים (אות שס) שחסידים הראשונים לא כתבו שם על ספריהם כדי שלא יהנו מעוה"ז ויפגום שכרם לעוה"ב. וראה מש"כ החיד"א בספרו ברית עולם על ספר חסידים שם, ובספרו חומת אנך (תהלים פרק מ). אמנם בשם הגדולים נתן טעם מדוע נהגו רוב המחברים להזכיר שם. וראה עוד בזכר יהוסף (יבמות צו.) שהוכיח כדברי רבינו. ובגליון הש"ס על הירושלמי שם ציין לדברי רבינו אלו. אמנם בהקדמת בן המחבר לספר דברי נחמיה, העתיק דברי רבינו אלו והרבה לתמוה

(עו) **זית רענן** הוא פירוש על הילקום מהנאון בעל מגן אברהם על א"ח ונדפס ב' פעמי' והוא פירוש קצר ויש בו כמה מרגליות:
 (יו) **זית רענן** דרושים נפלאים כ"י מהר"ב עמודיה שבעה:

(יח) **ס' הזכות** רמב"ן והוא ס' המלחמות ב"ב סדר הדורות דף קס"ז ע"ב. וזה אינו כי ס' המלחמות על המאורות של הר"ה וס' הזכות לישב השגת הראב"ד על הרי"ף. וכבר נדפס ג' מסכתות מספר הזכות יבמות כתובות גיטין זה שנים י"ז וכד הוינא מליא ראיתי ספר הזכות כ"י. ועיין מה שכתבתי במערכת שי"ן אות צ"א בס"ד. (עיין שבעה עיינים). והרב מה' משה אלשקר בתשובותיו סוף סי' צ"ו שם הזכיר ס' הזכות ליומא. והרב פר"ח א"ח סימן הצ"ו הזכיר ספר הזכות לפסחים ע"ש:

(יט) **זכרון** חיבר הריטב"א להליץ על הרמב"ם על מה שהשינו הרמב"ן בפירושו על התורה והביאו הרב מהר"י מטראני ז"ל בס' דרשותיו הנקרא צפנת פענח דף ק"ה. כמ"ש בשם הגדולים ח"ב ריש מערכת מי"ת (עי' טעמי מלות) י"ז:
 (כ) **ס' זכרון** להנאון מ' ישמעאל הכהן קצור דינים הנוהגים על סדר התלמוד ועיין במערכת יו"ד. (עי' מ' ישמעאל הכהן כה"א):

(כא) **זכרון דברים** מהרב פרח מטה אהרן מזכרת מאיזה דינים ויש בו חרושים מהרב ז"ל ונדפס בשאלוניקי:

(כב) **זכרון יוסף** שו"ת להנאון מה' יוסף ח"י שטיינהארט אב"ד דק"ק פירדא ובסוף לקומים:

(כג) **זכרון יעקב** על התורה מהרב מהר"ד יעקב ברלין הרב המחבר באר יעקב על ש"ע ובסופו

כללי הנמרא הלמיד מהרב שב יעקב וחבריו הרב זכרון יוסף שו"ת והרב יוסף וואשיר טרילינגין ושקיל וטרי עמהם בס' באר יעקב. ואני הצעיר זכיתי לראות הרב מהר"ד יוסף הנז' והיה סיני ועוקר הרים והי"ל חדושי' על הש"ס בבקיאות ויושר העיון. והיה קורא הש"ע ד' חלקים בכל חדש בכהכ"ג כמ"ש מרן בהקדמתו שחלקו לשלשים חלקים שילמדוהו בכל חדש. והיה דיין במדינת אנשבאך. וחמיו הקצין פו"מ התורני המופלא ר' וואלף קרא כל הש"ס וד' טורים י"ג פעמים כי כן העידו עליו. ואני ראיתיו שאחר תפלה תיכף היה קורא דף גמרא בבית הכנסת:

(כד) **זכרון משה** על רש"י בפי החומש וחמש מגלות ודינים בסוף. נדפס שנת שע"א ומזה מביאו בהגהותיו על הרב הלבוש. אך אינו בנמצא י"ט):

(כה) **זכרונות חיבר הרב בעל התרומות** ולא נמצא:

(כו) **ס' הזכרונות** המדבר באיזה דינין אשר קצת העם נכשלים והרב כנה"ג מביא דבריו. לא נזכר בספר מי בעל דברים שמו ושם עירו. וידענו שחיברו הרב החסיד מהר"ש אבוהב אחד המיוחד מרבני ויניציא הרב המחבר שו"ת דבר שמואל. ולרוב חסידותו לא הזכיר שמו עליו. וכן מוכח בשו"ת שמש צדקה ובס' לקט הקמת. כ). ולהעלים הדבר הנגיד שחור והדפוס אינו טוב:

והנה הרב פנים מזכות נתקן א' בהקדמתו עלה ונסח"ס"ק בזה אם טוב לאדם לכתוב ולהדפיס ספר שחיבר בפתח ולא לומר מי המחבר. או דלמא חיובא דמיא על המחבר להזכיר שהוא חיברו אשר ישא את שמו מכוס הא דאמרינן בכמה דוכתי כל ה"ח שאומרים שמועב מפיו שפתתיו דונכות בקבר. והשיב דהא דפתתיו דוכבות אינו מחייב שהאומר שמועב יזכיר שם אומרה דהגם שיאמר פתח או בשם אחרים קמי שמיא גליא אוצר החכמה היולדה

הג"ה מנחם ציון

(מז) נתוך ס' האלפסי בשם מחסה ימני (וויטן תקפ"ה):
 (יז) נדפס בוויטן עם חיי הריטב"א נדפס:

ח"י וזנתו ס' סרכיית מ' קרינדל אחותו של הג"מ יע"י פיק סי' מנשים חכמניות ודרשנות ובעלם סנאון סניא משה כמה ד"ת עד שמתנגדו כתבו לו מדוע לא קרא בשם זכרון קרינדל:
 (יט) וכן ח"י ס' שמות הניטין נדפס בלובלין והוא להב"מ משה אשכנזי היילפרן תלמיד הרמ"א, וחתן סג"מ משה ליפשיץ וה"י חותן מהר"ב"א ומ"כ באה"ק-כמבואר במלכת בנו הג"מ אברהם אבד"ק לטוב בהש"ס אהבת ליון פה"ת זרשי' (ד' לובלין ש' כשע"ה טו"כ"ה) ושמו"ד י"ט טבת ט' הרי"ה א"ך חש"ך (ת"ט) ובספר"ד מיחססו למו"ה משם לישיץ אבד"ק בריסק וזה טעות כמח"כ:

ב) ולא כמ"ש בספ"ד דהוא למו"ה יחזק במהר"א חיים ישרון אבד"ק במבורג דקהל ספרדים כהמ"ם פנים חדשות, וחולי ס' זכרונות ש"ס בס ולין זכרון אחד עולה לכאן ולכאן (ועמ"ס"ס' ק"ג) ואמנם מלאחי דמהר"י ברל"ס ישרון סי' דק סמכיא לבי"ד. פראג ש' ת"א:

אוצר החכמה

ועיף זה אפשר שיוצן כונת הכתוב או אמרתי הנה באתי במגלת ספר כתוב עלי לפנות לרונך אלהי תפילתי ותורתך בתוך משי כשרתי לךך בקהל רב הנס שפתי לא אכלא כ' אתה ידעת ולא נלריך בקדוקים. אמנם כבר כתבנו ד"ב לך לומר דמחבר ספר לא יזכיר שמו עליו מלך העמו והסכרת להחיותו בשמו הוא כי היכי דלקבלו כמ"ל. וז"ל או אמרתי הנה באתי במגלת ספר שהם התהלים כתוב עלי דכ"ע ידעי שאני המחבר. וכי תימא מדרך החסידות דליהו כמזמורא יתחא מבלי זכר בעליו לו"ל לפנות לרונך אלהי תפילתי ותורתך בתוך משי הכונה מה שאני מייחס ספר התהלים לי ולא מרמוס רוחא רק לפנות לרונך אלהי תפילתי כי הנה תורתך בתוך משי הוא חלקי שקבלתי מסיני ואם איני מכניסו על שמי לא יקבלוהו. והראיה שאינו להסתגל כשרתי לךך בקהל רב ותמיד אני דורש לפע ואיני חושש שינוא אחד העם ויגנוב הסודם שהוא משום דכיון דאומרים החידוש הוא שפתי לא אכלא ויהיו שפתותי דוכנות אף שאינו אומר בשמי ה' אתה ידעת מי המחבר ושפתותי דוכנות אכל לפעין הספר מוכרת דלימרו משמי וידעו כי אני המויד כי היכי דלקבלו מיני וזהו לפנות לרונך :

ובעיקרו של דבר נראה דאמת עם הרב הנוכח דלביה שפתותי דוכנות אינו לר' לזכור שם אומרו דקמי שמיא גליא והראיה לזה מסתא מבניה וכל הסלכות הנאמרות במשניות וברייטות כסתא מבלי הזכיר שם אומרם. ואם איתא דלביה שפתותי דוכנות דכבר מוכרח שיוזכרו שם אומרם אחאי רבינו הקדוש ותלמידיו לא אמרו כל דבר כשם אומרו כדי שיהיו שפתותי וכו'. אלא מוכרח דאף אם לא יזכרו שמות הפעלים מהחלופים ההם לפנינו נגלו תפלות והאומרים שפתותי דוכנות. ואין חשש רק דלא נקבלו ואמטו להכי במשניות וברייטות דודאי מקבלים א"ל לזכור כשם אומרו וזה היה דעת הרמב"ם לכתוב כל הלכות סתא, ועמ"ס באגרותיו. ועמ"ס כספר ים ישכר פי' תוספתא דבבליה הגדסם בק"ק מ"ז ע' וקב"ט שנתן טעם למוזכרים בשמות על תנוריהם ע"ס :

ועתה ראיתי בספר חסידים בכתב סימן שס"ו ז"ל : חכמים הראשונים לא היו כותבים פאריסא בשם ולא היו מניחים לכתוב שםם על ספריהם כיון מי שחיבר הורה בהניש מליחא בריות ומדרשים ואגדות ותקוני פולס כגון מס' סופרים לא כתבו כהפריהם אני פ' בר פ' כתבתי וחכרתי זה הספר כדי שלא יבנה מהעו"ז ופגום שכרו בעש"ב או סיו לו מאעשים כעוה"ז ורעו ואם טוב מורשו כנגד כהנה שנהנה בעו"ז שקבל הנהה על שמו עכ"ל :

הבט ימין וראה טעם לשנת על החסידות הזה שלא להזכיר שמו שלא ליהנות ואשר בן פשו גדולי עולם ונתקיימו דברי הרב פנים מאירות דתתם הזכרת השם למחבר ספר כי היכי דלקבלו מכת האומר דרב נזכרים. אכל לענין שפתותי דוכנות אין לר' לזכור שמו דקמי שמיא גליא מי בעל דברים וכבנאמר הדין או החידוש אפילו סתם הוא כרחמי דוכן בשתי יבנים ושמתתי מקשים ע"ז ממ"ש בזהר הקדוש ויחי דף ר"ז ע"ב דרבי יצחק באל לרבי יהודה כהרנישו כי קדוב יום סילוקו וז"ל אחינא לנכך למשני תלת מלין מד דכד תימא מלי דאורייתא ותדבר מלין מלין דאנא אחינא דתימא לון משמי בנין לאדכרח במי וכו' עכ"ל. והרי דר' יצחק רלב שזכרו חידושו משמו ופי' כדעת הרב פנים מאירות דכשנאמר החידוש אפי' בסתא אחי"א שקיד"ם פקיד"ם למחדשו ושפתותי דוכנות א"כ מאי איכפת ליה לרבי יצחק להזכיר שמיא וכלא קמי שמיא גליא :

ר"י הסדיוט נראה דאלרבה משם ראיה דלענין שפתותי דוכנות אין לר' לזכור שםם דאי פ"ד דתיב לזכור

ה"ל דההחזיקה ובפתותיו דוכנות. אך הקפידה שהי מקפידים לומר כשם אומרם טעמא דכביאמרו כהפריהם משם אומרם והוא חסם גדול השומע ישמע ומקבלה וגורסין אותה ונותנין לך ללומדה ועי"ז האומרה שפתותי דוכנות. כי סא דאמרו בכתובות דף כ"ה יהוא דאתא לקמיה דר"ל אמר ליה מוחקני בזה שהוא כהן מה ראית שקרא ראשון בבית הכנסת א"ל ראית שחילק על הגרנות א"ל ר"א ואם אין עם גרן בטלה כהונה זמנין הווי יתבי קמיה דר' יוחנן וכו' א"ל ר"י ואם אין עם גרן וכו' דבר הוא לר' אלעזר ביטות אמר שמעת מיני דבר נשחא ולא אמרת לן משמיה. אלמא דמפני דר' אלעזר לא אמרה משמיה דר"י לא קבלה מיניה וכמו שפירש"י. וזינא בזה אמרו בשבת דף כ"א אמרו רבנן קמיה דרבי ירמיה ר' ירמיה ולא קיבלה. כי אתא רבין אמרו קמיה דרבי יוחנן דרבי יוחנן וקבלה. וכוה פי' מאמר שירושלמי פרק היה קורא רבי יוחנן הוה מסתמין על רבי יפקב והווי רבי אלעזר חמי ליה ומטמר ליה מן קומי א"ל תרין מילין עביד לי הדן ככלאש חדא ללא שאיל בשלמי וחדא ללא אמר שמעתא מן שמי א"ל כן אינין נהנין דזעירא לא שאיל בשלמא דרבה וכו' פ"ג לר' לר' לר' לר' שתיים זו שהקפיד רבי יוחנן דנראה דתלמידי זה בזה ומהו קב"רן של דברים. אכן תלמיד גמור חייב לשאול לשלם רבו ותלמיד חנר אינו חייב לשאול לשלמו. והשתא אם הוא תלמיד גמור מלי למימר שמעתא דרביה כסתא. וכ"ע ידעי דהאי שמעתא לאו מדנפשיה אלא מדרביה כי הוא תלמיד וליה בחינה לחדש שמועות ואין להקפיד עליו. אך אם נחכס והוא במדרגת תלמיד חנר אפשר לו לחדש מדעתו. וכשאומר סתם סברי דתורה דליה הוא לכן חייב לומר כשם רבו. והשתא רבי אלעזר דלא שאיל בשלמיה דר' יוחנן ש"מ במחויק עלמו לתלמיד חנר כי שיה וכו' שיג לו. וא"כ מלאה הקפידא אחאי לא אמר משמיה דר' יוחנן ד"ש מקום שיסברו דהכי שמעתתא משי עלמו אמרו והיינו דקאמר רבי יוחנן תרתין מילי וכו' דמח"כ יש להקפיד עליו והכיב לעולם דתלמיד גמור הוא ומח"כ אין לר' לומר משמיה דמר. אך אינו שאל לשלמו זעטם אחר דאינו נהנין וכו'. זהו תורף דברי הרב פנים מאירות כפי הרבם בזכרוננו. כי כעת אין הספר מלי אללי :

ורפי דרכו ניחא טובא דרבי יוחנן קפיד אחרתי ורבי יעקב מתרץ ליה חדא דלינון נהנין ותו לא וכו' בחר הכי קאמר ליה להכל יודעים שמה שאומר הוא מר' יוחנן וכו' ואיכא למיידך דכיון דר' יוחנן כחדא מחתא מחתוכה אחאי לא הכידי אלא על השלום וזאת בניה יכחידנה תחת לבו עד שעבר זמן מה. אמנם כפי דרך סרב הכי"א דכחא דתריך דאינון מקיימין ראובי נערים וכו' חרובה עלתה לשניהם והרי הוא כמבואר. אלא דלכתר הכי לתוספות כאור פירש שיתותיו :

ובין האומר ניחא גי מ"ס בתלמודין ביבמות ג"ז גבי ר' אלעזר עלמו דקפיד עליה ר' יוחנן דלא אמר שמעתא משמיה על לגביה רבי אחי ורבי אסי א"ל לא כך היה מעשה בנה"כ של טבריא וכו' הדר איקפד טפי אמר חכרותא נמי ויש להנין מה כוונת חכרותא נמי אך ע"פ האומר ניחא דכל ההקפדה דרבי יוחנן על רבי אלעזר הויה במחויק גלמי נהגמיד חנר וא"כ היל"ל משם רבי יוחנן שיסברו שהוא מדליהם ולא יקבלו מיניה כהפיה דר"ל וזיני כיני מפסיד רבי יוחנן שאין שפתותיו דיכנות. וכיון שההקפדה היא אעיקרא על שמחויק עלמו לתלמיד חנר להכי כדעיייל רבי אחי ורבי אסי ואייתו ליה סהיא דהרטו סית בתמתן הדר איקפד אמר חכרותא נמי. כלומר אני מלמעב על שהוא החויק עלמו לתלמיד חנר דאם רוליס להעליתי עוד ולעשותו חבירי וזו רעה מולא יותר מהראשונה שאחס מחויקים אותו לתנר וכו' חכרותא נמי :

להזכיר שם אחי אינטריך רבי יצחק לזיות לרבי יהודה על זה. ודאי דר' יהודה יאמר משמו כי חייב הוא נזהר וכן היה המדע אלא משמע דאין קפידא להזכיר החידוש בשם האומרו אבר ידשו ה' כניבול. ומשום הכי ר' יצחק לטפויי אחא דרבי יהודה יזהר בזה. אמנם חל עלינו חובת באר' כל שיטתו כמותן טעם לר' יצחק דאכפל תנא לזו"ת לזה מאחר דלא ניט מידי דאי מאס דעי"ו שבועת ישמע ומקבל החדוש שהוא וחוזר עליו ויגידנו לאחרים ומקבלים דין מדיו. הלא כיון דר' יהודה הוא אומר הנס דיסברו דהחידוש משמו מקבלי מיניה כי גדול רבי יהודה כמוסו והקב"ה הוא היודע מאר' קמא ובשפתיו דוככות:

ויראה דהא דר' יצחק מטעם אחד וכפירושא אתמר דקאמר תימא לון משמי בנין לאדכרא במי. והכוונה דר' יהודה מן קדם דחיליה תיקף בשמיא ממעל לחש"ב חד משכנסה עינין. תכרי רשבי ור' יהודה היה מלד החסד כמ"ש גורי האר"י ז"ל ועיין ברשיא מהימנא דף רכ"ג סוף ע"א לכן בהזכיר ר' יהודה שם ר' יצחק היה מופיל ויט אלו חסד ומתרכב השפע על נשמתו וכפרט בתוך השנס דהזכיר שמו יאמר ז"ה"ס וכיוצא. ולא מלד שפתותיו דוככות רק מנחינה אחרת שהזכיר שמו גדול כבודו לעזר ולהפיל לנשמתו. וכל קבל דנא היינו דאמרינן כלפי לייא ברבעים דלא יסקי בשמייהו שלא יהיה להם תופלת ונחה רוח בהזכרת שם ויאכד כל זכר למו ותעלה רקנבית בשמם. וגמירי מדה טובה מדוכה לנדיקים וכפרט אס המזכיר שם רבא איגא ותיקף חיליה:

צא ולמד מהרב התמיד מפר"ש אכונה עלמו שהגם שהיא ז"ל לא הזכיר שמו על ספר הזכרונות לא לזה לבניו שידפיסו ש"ת בנו כסתם ולא יזכירו שמו עליו ואדרבה יעשו באופן שלא יזכירו כדרך שעשה הוא ז"ל כספר הזכרונות שהנייר והדפוס מבוזה. ובניו הדפיסו שש"ת וקראוהו דבר שמואל וכתבו שהוא חיברו:

והנראה בדוקא בספר הזכרונות שהוא תוכחת מוסר בכל מה שכתב שגלים השגלים בזה דוקא לא רצה להזכיר שמו שלא ליטול גדולה שהוא מוכיח ואין גם אחד כדורו שראוי לכך וטעמים אחרים. אבל על תשוכותיו לא עלה על לבו:

ודע שמה שכתבתי למוזן הגאונים כל מחבר ספר כותב שמו עליו כונתי שנועד המחבר ועל הרוב אני אומר. דאע"ג דהר"ף והרא"ש והמרדכי לא כתבו סקדמות ולא כתבו שם ז"ל חיברו. כיון שתלמידים הם ידעו שם ז"ל חיברו והם פרסמו הדבר כמו שיכתבו הם דמי ועוד שנראה דהרא"ש קרא שם הספר אשרי על שמו וכן המרדכי. והעיסור אפשר שהיה כתוב ונאכד וכבר נודע. וס' מתיבות וס' הנתיב אין בידינו פספרים ואפשר דאם היה כתוב. ורש"י ז"ל מסר הפירושים לנכדיו ולתלמידיו ופרסמוהו. וס' החינוך כבר רמז איזה רמז. ומה שבאחר בלי ידיעה הוא ספר הכלבו וס' הייגר. גם מחברי תוספות שנראה שהם הרבה ולא נודע המחבר שכתב התוספות אפשר שכתביהם היה נודע מי המחבר. והראשונים ידעו ומזכירים כל א' בשמו. והלבנות גדולות תלמידיו ידעו. באופן דרובא דרובא כתבו שמו או מפרו לתלמידים ועי"ז נודע שם המחבר:

ולא אכחד דאעיקרא דרינא פירכא דשה בהית הרב פנים מאירות ז"ל כמותן דאין לרף להזכיר שם להיות שפתותיו דוככות דקמי שמיא גליא ואין לרף להזכיר מי בעל דברים אלא כי סיכי דלקבלו מיניה. עתה אני רואה דאפשר לרף להזכיר שם להיות שפתותיו דוככות ואין אני אומר כתבאים ואמוראים וקדישי עליונין מהפסיקים. רק יתכן כי אין אדם לדיק בארץ וכו' ויש קטרוג שלא יזכה להיות שפתותיו דוככות. והקב"ה מלך המשפט וע"י שבעה"ז מוכרים שמו בתורה ואומרים דין או חדוש משמו מתעוררים הכתמים ויגדל כח העלילים טובה עליו ושפתותיו דוככות. וזכר לדבר ממאי דאמרינן נקמא דף ג' בכתו של נחוניא חופר שיחין שפלה לבור ואמר ר' חנינא דבר שנטעפר אותו לדיק יבאל בו זרשו. וקשה דאמרו שם ואעפ"כ מת בט כלמא וכמו שהקשו בתום' פ"ט. ורבינו ישעיה תימן דכתחלה פ"י שאמר זה רבי

להזכיר שם אחי אינטריך רבי יצחק לזיות לרבי יהודה על זה. ודאי דר' יהודה יאמר משמו כי חייב הוא נזהר וכן היה המדע אלא משמע דאין קפידא להזכיר החידוש בשם האומרו אבר ידשו ה' כניבול. ומשום הכי ר' יצחק לטפויי אחא דרבי יהודה יזהר בזה. אמנם חל עלינו חובת באר' כל שיטתו כמותן טעם לר' יצחק דאכפל תנא לזו"ת לזה מאחר דלא ניט מידי דאי מאס דעי"ו שבועת ישמע ומקבל החדוש שהוא וחוזר עליו ויגידנו לאחרים ומקבלים דין מדיו. הלא כיון דר' יהודה הוא אומר הנס דיסברו דהחידוש משמו מקבלי מיניה כי גדול רבי יהודה כמוסו והקב"ה הוא היודע מאר' קמא ובשפתיו דוככות:

ויראה דהא דר' יצחק מטעם אחד וכפירושא אתמר דקאמר תימא לון משמי בנין לאדכרא במי. והכוונה דר' יהודה מן קדם דחיליה תיקף בשמיא ממעל לחש"ב חד משכנסה עינין. תכרי רשבי ור' יהודה היה מלד החסד כמ"ש גורי האר"י ז"ל ועיין ברשיא מהימנא דף רכ"ג סוף ע"א לכן בהזכיר ר' יהודה שם ר' יצחק היה מופיל ויט אלו חסד ומתרכב השפע על נשמתו וכפרט בתוך השנס דהזכיר שמו יאמר ז"ה"ס וכיוצא. ולא מלד שפתותיו דוככות רק מנחינה אחרת שהזכיר שמו גדול כבודו לעזר ולהפיל לנשמתו. וכל קבל דנא היינו דאמרינן כלפי לייא ברבעים דלא יסקי בשמייהו שלא יהיה להם תופלת ונחה רוח בהזכרת שם ויאכד כל זכר למו ותעלה רקנבית בשמם. וגמירי מדה טובה מדוכה לנדיקים וכפרט אס המזכיר שם רבא איגא ותיקף חיליה:

אחר כותבי נודמן ליד ס' מקדש מלך וראיתי שפירש כלשון הוצר סא' וז"ל ותדבר מאינון מלין דאנא אחינא דתימא לון משמי. קשה דפשיטא שיאמר אותם משמו וז"ל שמקש משמו שכשרבי יהודה יאמר חדושים של תורה ובתוך הדברים מוכר שחידש ר' יצחק איזה חדוש שקומה לאיתם חדושים יאמר אותו כדי להזכיר שמו של ר' יצחק ודייק כד תימא מלי באורייתא ותדבר מאינון מלין דאנא אחינא דתימא לון משמי בנין לאדכרא במי. וליפירוש הנו' הו"ל דכד תימא וכו' ותדבר מאינון מלין דאנא אחינא תימא לון ותו לא. ואוצרו דתימא לון משמי שהוא שבקש שיאמר משמו ולכפל הפ"י הנו' הוא פשוט. לא נלכא אלא שיאמר אותם אף שלא היה לרף לאומרם אבל לאומרם משמו פשיטא ואינו לרף בקשה. לכן נראה כדכתבינא שזה בקשה תדיר ואח"ז ביקש בקשה אחרת שיתפלל עליו על קברו כל ז' פ"ט ודוק היטב:

ואחר זמן ראיתי דפירוש ספר מקדש מלך הנו' מאיש ליקח מו"ס בספר זהרי חמה שהוא קטור ירת יקר כידוע. ואני בהדיוס כתבתי דעתי הקלרה לפיל בסמך וכו' יאיר עינינו כי"ר:

זכרונות כבר כתבנו לפיל דלענין שפתותיו דוככות כתב הרב פנים מאירות דאין לרף להזכיר שמו דקמי שמיא גליא. וכל הקפידא דאם יודעים שהוא מאדס גדול יקבלו דבריו. ומה שנתפשט המנהג שכל מחבר מזכיר שמו על הספר לפי שיטה זו אפשר לתת טעם שיהיה לזכרון לו ולורשו אחריו שילינו בשמים עליהם מלאכי החסד שבועשים שמזכירים שמו לטובה בחורה ומליים טוב בעדם. ועוד שכיון שפלינו דנחמיה נענש

הג"ה מנחם ציון
 (א) וא"ל כעטם עפמאז"ל ע"פ ותאמר אסתך למלך בשם מרדכי דהאומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם וא"י כתרנום שם שנכתב בספר על שמו ע"ש ויאלשיך א"כ נשמע מזה דכיון לכתוב שמו על הספר להודיע לדור אחרון מי הוא המולידו ודין גרמ"א הגאולה ככ"א ועמ"ס בהקדמת המו"ל ס' מכלל יופי (ר"א) כפי' הספוק טוב שם משמן טוב ע"ש:

(כה) זעירא. ראיתי קונטרס מכ"י רבינו מהר"ח ז"ל שמו מאמרי זעירא ובו דרשות כמו מדרש ונראה שחיברו רבי זעירא:

(כט) זקוקין דנורא ובעורין דאשא, הוא ס' נדפס בעיר פראג שנת תל"ז. חברו הרב החסיד המקובל מהר"ר שמואל הידא והוא פירוש הנא דבי אליהו הנדפס בוויניציא מלא טעיות. והרב הנזכר בקדושתו ובשקידתו ה' האיר עיניו ונתגלו לו הנסחאות האמיתיות. והנה מציב לו הנסחא הישנה והנסחא המחודשת. ויפרוש לרוב באור רחב ועשאו שלשה חלקים ובראשם הקדמות הנקראות סר קשישא ומר ינוקא. וחלק ראשון הוא פירוש סדר אליהו רבא. וחלק שני פירוש סדר אליהו גומא. וחלק שלישי הוא באור לפרק עשרים מסדר אליהו גומא. ולהיות הפרק ההוא עמוק עמוק ובו תעלומות ורזי דרזין והאריך הרב בפירושו ויעלה כמו מאה פליגוס פירוש הפרק הזה לבד. לכך הוא חבר בפני עצמו והוא חלק ג'. ואני הצעיר לא ראיתי לחלק ג' בדפוס וולתי השני חלקים הראשונים. ושם בהסכמת הנאונים מפליגים מאד בשבח הרב המחבר וקדושתו ומכללם הם הנאון מהר"ר שמשון בכרך אביו של הרב חוה יאיר והנאון מהר"ר שמואל קאידינובר בעל ברכת הזבח כ"ו:

(ל) זקן אהרן שו"ה מהרב אליה הלוי הרב המחבר מאמר כל דאי הנדפס בס' תמת ישרים כמ"ש במערכת אל"ף. (עיין מ' אליה הלוי כמ"א):

(לא) זקן אהרן ושמן המזב דרשות לרבי ראוונה כ"ו נדפס בוויניציא ויש איזה חידוש מהרב המגיה מהר"ם זכות:

זקן

הג"ה מנחם ציין

(כב) ופיר כשנתו כמ"ש כמנהג איטליא וזה אינו אחרי דפי' ספרדי ולפי"ן לק"מ מ"ג ידיר סרב המכ"ל בהנהגותי לכה"ד כפ' וז"ל והרב חיד"א התנגד לזה שהיה לר"י נאגרה שה"י ש"ן בק"ק עזה ע"ש נראה מזה דכפ"ד לא ס"ל קן, ונאמת כ"כ בעלמו בשמות ע"ש (ונמלא אל"י ככת"י קצור זמירות ישראל):

(כג) וכן הרב מוכר"י ברב ע"ש והר"א ממודינא כ"י פלוי בר"ם זמירות ישראל לא קם בישראל וכו' ע"ש:

(כד) כמו פי' פלעי אהב על א"י ב' מקוה ישראל דרבות וס' כלי מחזיק ברכה (ד"ר שפ"ב) ודיני ש"ב כתרוס מכונה כמ"ש בחטי ביילדים (א"ד תפ"ח):

(כה) ונדפס זה מקרב בווינא (תרח"י) חלקי מכיריו היקרים מכונים כמ"ש פוזמוס וחוליו הוא סת"ב כפי' נמלא ככת"י ונקראים כמ"ש שארית ישראל גם נדפס ממנו סדר תנאים ראשונים ואחרונים בין ישראל לאכפס שכתבים ע"ד כ"ל:

(כו) והג"ה בעל בגדי הכרן הסיד פניו שה"י יושב כתענית מבנת לבנת ופי' הקלר יבועות יפקב סוף מלוקט מס' זקוקין דנורא:

(כז) לרב ש"ס שלמט חובב ונכדו מ"ה אהרן; ככ"ן דרוסוס סדר תנ"ך (ופת"א ח' קכ"ט ופ' ג"א):

רבי תירא יט"לם אכל בנטו לא נמלא מלמד סגנוריא ע"ש. חל"י כפתי מלאתי סמך לדכריו עמ"ש בדכריו רכה פי' פקנ כ"ן שאמר רבי פנחס כן יכר מלאך ופ"ל אוחה. וחל"י ככס"א דפ' אין דורשין ר"ט רמון מלא וכו' ככתא אמר הקני"ה מלך בני דלנור הלדיק תיקף עובש רובס למעלה. ומעין דוגמא י' לומר דכשאיזה לדיק כדורו יאמר שמוסע משמו אה"י לבעל הקטרוג ופטותיו דוכנות וכנס ע"ש חלוק ממ"ש רבינו יעקב וליך לפ"י דקמן גם אני כפתי לא אמרתי אלא זכר לדבר. וכפי"ו חת"ן כלבו שמוסע דכנ"ל וירובלמי כפ"טן ממש דנס החסידים פי' מקפידים לפי ענותותם שלא יהא עליהם כוס קטרוג:

וגם אותה שאלמו כמ"ר דף נ"ו קצ"י וכתרתי אמרין וכו' ולכן כירובלמי פ"ק דכנת אס אתה יכול לבלבל הכתובה וכו' חת"ן כפ"ט"יכו:

ולפי מ"ש ככס"ר סקדוש קנס דכל לדיק י' לו כח נסחאו למעלה וכו' אומר מה באומר הלדיק למשכ דיבינה. אפשר שכתב לדיק למטה דיבינה אומר חידוש שזכר כס נעלו עמו גב כח אבר כשמים ממעל כה יאמר. ועי"ן ירכה השפע ויחזוקו המל"ים ובפתותיו דוכנות:

וכבר אמרו דכניטול היה אומר כמס מלות כ"ס קדס כי"א רבי אליעזר סלכה משמו. וכן נעודס חיים אכתן פ"ק דנ"ס"ו דכניטול אמר אכיתר בני אומר. וחף כ' אחרי מותם כמ"ש פי' אין דורשין. ועש"ש כסמרי הקטן ראש דוד פי' חקת דף קכ"ג ע"ב ע"ש:

(כו) זמירות ישראל כמנהג איטליא וכו' כ"כ סדר הדרות דף קס"ו. זה אינו והוא להרב ישראל נאנאר"ה שהיה ס"ך בק"ק עזה כ"ו והיה מריץ אנרותיו לרבינו בצלאל אשכנזי ולהרב מהר"ט"ך כנראה בקונמ' מימי ישראל אשר בסופו כ"ו (וכתבו משס רבינו האר"י ז"ל אשר שירותיו השוכח כמ"ס וכו'). והרב מנחם די לוננאנו כפי' שהי ידות משיג עליו בענין השירים. והרב ישראל הנזכר הוא בנו של הרב החסיד סגנורי האר"י זצ"ל הרב המחבר לקח טוב כמ"ש בנדפס מערכת מ"ס אות ג"ו (עיין מ' משה נאנאר"ה כמ"א). והרב ישראל הנזכר הי"ר איזה חבורים כמו שתראה בהקדמתו לזמירות ישראל כ"ו ועוד יש חלק שני מפיוטיו ככ"י ונקרא שארית ישראל כ"ה):

מעין הקדמה

הגה ענין הקדמה שנתנו מחברי ספרים הוא כפי שנראה מהראשונים לבאר התועלת שתהיה מזה, ולכן איני רואה צורך להקדמה לספרי זה בדורנו, כיון שכאתי בזה רק לבאר דברי רבותינו הראשונים אשר הם מוקשים ואינם מובנים לאנשים כמוני ולרוב הת"ת בני דורנו, אף מה שהם השכו את דבריהם לדברים מבווארים. ועיין בהקדמת הרמב"ם לחבורו שכתב זה על אנשי זמנו נגד דורות הגאונים, ואם הוא אמר כן על ת"ח שבזמנו שאנחנו לכאורה אין רואין ואין מבינים החילוק והרחוק שביניהם לדורות הגאונים, וקרא עליהם ואבדה הכמת חכמינו ובינת נבונינו נסתרה עיי"ש, כ"ש דכ"ש ת"ח שבזמנו שידוע וניכר לכל החילוק והרחוק אף נגד דורות האחרונים מוזמן האחרון שהוא לאין ערך ושעור כלל, וכ"ש נגד הראשונים שאין לנו אף מושג כ"ש מגדלותם, שהדברים המבווארים להם הם סתומים והתומים לנו ומוקשים לנו לבאורה וצריך ע"ו יגיעה רבה ולימוד רב עד שיוכן לנו כוונתם ואמתות הדברים.

ולכן מה שעזרני השי"ת להבין דבריהם אחר רוב עמל ויגיעה ולבארם עד שנראה איך שהם מאירים כשמש בצהרים פשוט התועלת שתהיה מהדפסתם שעיד"ו יבינו כל אלו שהוקשה להם. ואהיה בזה בכלל גלי מסכתא ששכחו חו"ל בעירובין דף נ"ג ואמרו בני יהודה דגלי מסכתא נחקימה תורתן בי"ה, דוד דגלי מסכתא כתיב ביה יראיך יראוני וישמחו עיי"ש, ואף שבהסדי השי"ת אנא גלי מסכתא בשעורי בהשיבה ולכל השואל אותי, אבל בהדפסה יתרכו גם אלו שאין יכולים לבוא ולשמע בע"פ, וגם הוא דבר קיס שלעולם יוכלו להבין עיד"ו דברי הראשונים, וגם השכחה מצויה ובעוה"ר הרבה דברים נכונים ממה שחדשתי נשכחו ממני באבדת כתבי ילדתי בעשרה בטבת שנת תרפ"ב, וכמה שלא נתנו לי רשות להוציא הכתבים שלי בנסעי מליוכאן בר"ה אלול שנת תרצ"ו, ועתה כבר נאבדו בזמן הגזרות והורכן העיר ע"י הנאצים ימ"ש. ולכן לענ"ד כשיש בידו להדפיס ואינו מדפיס לא קיים בשלימות מצות ללמד ולגלות מסכתא דמי קצת לאפשר לו ללמד למאה תלמידים ולא רצה ללמד רק לחמשים שודאי חסר לו עדין קיום מצות ללמד בשלימות. ועיין בהת"ס בח"ו סימן ס"א שכתב שהרבה צדיקים וגאונים נמנעים מלהדפיס כי אומרים מי יכניסנו לתגר הזה ולכל המורה ואיה נצטוינו על בכה די אם אעלה על הכתב והרוצה להעתיק יעתיק, ולענ"ד לא דקו מרוב עיניתונם. דידאי יש בזה מצוה גדולה דללמד בדלעיל, וכדאיתא שם בחת"ס שהרבה ספרי הקדמונים נאבדו ע"י שלא נדפסו ונמצא שבהדפסה מקיימין הללמד וגלוי מסכתא גם לדורות וזוכין לשפתותיו דובבות, וכוון שכן אינו כלום מה שאפשר שיתחרט בזקנתו שהשש ההת"ס שם כיון שמקיים עתה בזה מצוה דללמד אין שייך שימנע מהשש שמא יתחרט כמו שאין להמנע מללמד וגם מלהורות מהשש זה וגם מהחייב הוא ללמד ולהורות ולא להוש לשמא יתחרט וכ"כ אין לו להמנע גם בהדפסה בשביל השש זה ודברר הת"ס צ"ע. ולכן לא חשו לזה רוב הגאונים והדפיסו הכוריהם.

ולכן כאשר עזרני השי"ת בחסדיו הגדולים שיש בידו להדפיס מעט מהדושי ראיתי להדפיס, ותתחלת על מס' בכא קמא, אך מרוב ההוצאות לא עלה בידי לגמור על כל המס' וגמרתיו להספר בס"פ מריבה, יאני מקוה להשי"ת שיוכני עוד לגמור מס' זו בספר אחר בקרוב, יכן על כל הש"ס בעזרת השי"ת.

וכפי המבואר בברכות דף נ"ד בעובדא דמר בריה דרבינא ואיפסק כן בש"ע או"ה סי' רי"ה סעי' ה' לענין ברכת הנסים כשנעשו לאחד נסים הרבה שכשצריך לברך במקום אחד צריך להזכיר גם שאר הנסים, לכן גם בכל עניני הודאה מסתבר כן. וכיון שאני מודה ומברך להשי"ת על הסדו הגדול שעשה עמי שזיכני להדפיס ספרי זה, אני מזכיר גם להודות ולברך את השי"ת על כל הסדו שעשה עמי עד היום, שהוציא אותי זאת כ"כ ממקומות השמד זה עשר שנים, ושאף בהיותי שם בימי עניי ימרידי עזרני שלא אתבטל הרבה מלימוד התורה ומהעיון בה, וגם לפה הביאני אל מקום תורה ועזרני ללמד תורה ברבים בהשיבה. וכודאי לא זכותי גרמה זה, אלא זכות אבות הקדושים אאמור"ר וצ"ל שהיה גאון גדול צדיק חסיד ועניו וכמעט שאין דוגמתו במדותיו ובכל מעשיו לש"ש וכאהבתו לתורה ולומדיה ולכל ישראל, ויותר מתרי סדרי גמ' למד אתנו עמי ועם אהו הקדושים וצ"ל וחלק גדול מהו"מ, וגם הייתי סמוך לעירו וכל דבר הקשה בהוראה שאלתי כל ימיו, ותשובתו היתה כמסיני. ועלה למרום ביום ז"ך תשרי שנת תרפ"ח. וזכות אמו מורתו וצ"ל הצדקנית שאין דוגמתה ביראתה ואהבתה לתורה וכל מטרתה היתה שנתגדל בתורה והשתדלה שלא נתבטל אף שעה אחת מלמודני. ועלתה למרום ביום כ' אדר ראשון שנת תרפ"א. רק זכותם עמדה לי בחסדי השי"ת, ובזכותם ירחם השי"ת גם על זרע זרע זרעי עד עולם שיהיו גדולי תורה ויראה ולתפארת בישראל, וגם יזכני השי"ת ואת כל שארית ישראל בקרוב לגאולה שלימה ע"י משיח בן דוד ולבנין בית הכחירה ולמלאה הארץ דעה כהבטחתו בתורה ינביאים.

ובגמר דברי הנני מברך את ידידי הנכבד מאד ר' חיים לעווין נ"י נשיא ישיבתנו מתיבתא תפארת ירושלים אשר הרבה תורה ועמל לקיומתה ואת כל המסייעים והמחזיקים בה יתברכו מהשי"ת בכל הטוב כנפשם.

משה פיינשטיין, ר"מ תפארת ירושלים

חיי תורה שלי שאני רגיל לעשות קונטרס מיוחד לכל שנה ושנה ולהעלות מה שחנני ה' מידי שבת בשבתו בעיוני בשעת העברת שמו"ת ובשעת קריאת התורה, כמ"ש של"ה [מסכת שבת פרק גר מצוה אות ט"ו] וציוה על זה, ובכללם תלקטו אחת הנה ואחת הנה מה שנוגע לרמב"ן ז"ל, וצריך בירור ויגיעה לחפשם ולסדרם. אך אח"ז מי יכניסני למקום הזה לעשותני סניף לרמב"ן ח"ו, ה' יודע כי לא כן אנכי עמדי:

ופה ארחיב דבורי בעניני חבורי ספרים כולם, ואומר כי אמנם צריכים אנו להודות לה' על המצאת הדפוס בעולם ותיקונו רב, מ"מ גם ההפסד רב מאוד ומי יכילנו, כי לפנים בישראל היו גאוני עולם כותבים דבריהם על ספר, ואם נתקבלו אצל חכמי הדור רובם או כולם, אז חכמי הדור צוו להעתיקם ונעתקו בכל עיר ומשפחה, אמנם אם לא נתקבל ממילא לא קרב איש להעתיק דלא שדי אינש זוזי בכדי, וממילא נמי לא ערב איש לחבר חבר אי לא ידע בנפשו שהוא גדול העולם ויקפצו רבים להעתיקו, ואז היו רוב הספרים המצויים בעולם טובים וישרים. ואמנם מאז החל הדפוס נתבטל ההעתיקה, ואפי' אם יחבר גדול כיהושע בן נון מחברת אם לא ידפיסנו לא יתפשט ע"י בעולם שום העתיקה, ועי"ז כמה צדיקים וגאונים נמנעים מלהעלות דבריהם ולהדפיסם, כי אומרים מי יכניסנו לתגר הזה ולכל הטורח, ואיה נצטוינו על ככה, די אם אעלה על הכתב והרוצה להעתיק יעתיק, ובאמת אין איש מאסף אותם. ויותר מזה חבל על דאבדין כל ספרי הקדמונים אשר היה לעינים לרבותינו בעלי התוס' כולם נאבדו ממנו, כי בטלו המעתיקים ואל הדפוס לא הובאו, ונשתכחה תורתם מישראל עי"ז. אמנם בהיפך מזה כל מי שרוצה שיתפשטו דבריו בעולם בין יהיה ראוי והגון ובין שלא יהיה ראוי לכך, מ"מ קובעם בדפוס ועשה אותם כיון, ויש שיעשו רק לעטרה וקרדום, ויש אשר ידפיס בילדותו ומתחרט בזקנותו, ומה יעשה אחר שכבר נתפשט ע"י הדפוס, וע"כ צריך לאחזוקי דבריו הראשונים מפני הבושה, והלא הרי"ף ציוה למחוק כמה דברים מספרו אחר שחזר בהם, אמנם ספר הנדפס א"א לחזור ולתקנו כידוע:

ועוד רעה חולה ראיתי בעו"ה לבי לחוקקי ישראל רבותי הקדושים שבדור הזה התחילו לתת ידים במה שהנהיגו לדפוס ספרם בלי נטילת הסכמה, וטעמם ונימוקם המבואר בהקדמת ספרם הוא אמת

העוף ומפסיק בין המלח והמים שלא יפעלו בגוף העוף, משא"כ הטלפים שהם מחובר לגוף הרגל כמו העצם שסביב המוח שכתוכו. ואם עבר ושראם בנוצותם ואח"כ שהו ולא נמלחו עד שהיה ג' ימים מעל"ע משעת שחיטה, אם היו מונחים בכלי מים או אפי' בנחל שוטף, וראשי העופות היו למעלה באופן ששבולת הנהר עבר על גבי ראשן, נ"ל פשוט שהנוצות עכבו מלהכניס המים לגופם ונאסרו מפני חומרת הגאונים [טור יו"ד סי' ס"ט], שהרי אפי' להקל כתב רשב"א דאם נמלגו עופות ברותחים וראשם למעלה אז הנוצות מצילים שלא יגעו הרותחים בגוף העוף, והם הם במקום קליפת העוף כמבואר גם בש"ע סי' ס"ח [ס"י], א"כ מכ"ש דאמרינן כן לחומרא. אמנם אי היו בשבולת הנהר ועברו המים במקום רגלי העוף, היה מקום להסתפק ולומר שמועיל, שא"א שלא ישפכו המים בין הנוצות ונגעו אל גוף העופות ונתרכך הבשר על ידי המים. ולדינא עדיין צריך תלמוד גם בזה:

אשר עלה ברעיונו להדפיס ספר רמב"ן על התורה לבדו בלי מקרא בפנים, באופן שיהיה כמות קטן, ובקש ממני להעתיק לו חיי על הרמב"ן הנ"ל ולעשותו כמו תוספת עליו, כי להיותי עוסק בספר הנ"ל בכל שבוע עם תלמידים א"א לבית המדרש בלא חדוש, אלו דבריו. האמת כי כבר נודע לכל כי איש חיל ורב פעלים הוא, וכל מגמתו לש"ש, ואמרינן מקצת שבחו בפניו וכו':

מ"מ עצתו בזה לא נהירא לי, כלומר לא סבירא לי, במה שרוצה להדפיס ספר הנ"ל בלי פנים, מגרע גרעיה, דיותר הוא נוח וטוב וגם כבוד גדול לקדוש ה' המחבר זצ"ל בהיותו זר זהב סביב לתורת ה' והוא מבואר, וגם יותר בקל יש לעיין בו אם המקרא לפניו ונסקר בסקירה אחת, וגם פירש"י צריך להיות עמו באגודה כי רוב דבריו בנויים לפלפל עם רש"י, כמ"ש בעצמו בהקדמתו, וגם דברי התרגום המה קלורין לעיני המעיינים ברמב"ן, שכמה פעמים דבריו בנויים עליו כידוע לכל באי שערינו:

ב כי ספרי הרמב"ן מצויים אלא שעוסקין אינם מצויים, ואפי' הת"ח אינם רוצים לעיין בו, ולא ימצא אחד בעיר וכו' הבקי בו, ובאמת הספר הזה הוא יסוד אמונה ושרש הדת לפע"ד, וכש"כ ההמונים שקצרה ידם מעסוק בו:

ג מ"ש ברוב אהבתו עזה אלי להעתיק לו חידושי על הרמב"ן. האמת אגיד כי תלי"ת ימצא בכלל